

Nəriman MAHMUD

SİRLİ ƏMƏLİYYAT
(İbrətamiz hekayələr)

“Yeni Poliqrafist” MMC
Bakı - 2016

Redaktor: Yusif Dirili
şair-publisist

Nəriman Mahmud (Mahmudov Nəriman Məhəmməd oğlu). **Sirli əməliyyat** (hekayələr). – Bakı, “Yeni Poliqrafist” MMC, 2016. – 104 səh.

Tanınmış yazıçı-publisist Nəriman Mahmud “Sirr qapısı”, “Mavi Xəzərdə qətl”, “Bağ evinin sirri”, “Zəncirlənmiş ədalət” romanlarından, “Qanlı kürsü” adlı povestlər və hekayələr toplusundan və “İlahi sınaq qarşısında” povestindən sonra “Sirli əməliyyat” kitabı ilə növbəti dəfə oxucuların görüşünə gəlib. Əminik ki, ibrətamiz hekayələrdən ibarət olan bu kitab da oxucular tərəfindən maraqla qarşılanacaq.

ISBN: 978-9952-8023-8-9

© Nəriman Mahmud, 2016
© “Yeni Poliqrafist”, 2016

Canpoladın haram pulları

Canpolad müəllimin əhvalı həmişə yaxşı olardı. Bu dəfə evə gələndə kefi bir az da kökəlmiş, çiçəyi çırtlamışdı kişinin. İki gün əvvəl aldığı bahalı avtomobili həyət qapısından içəriyə salıb, ehtiyatla qaraja sürdü. Elə bil arxadan qovurdular, əl çantasını götürüb iti addımlarla tələsik mənzilə tərəf üz qoydu. Ayaqqabılarını yenicə soyunmuşdu ki, mənzilin giriş qapısı üzünə açıldı. Nargilə xanım ərinin qolundan tutub içəri çəkdi. Əlindəki çantanı almaq istədi. Amma Canpolad müəllimin şıltaqlığı tutdu, çantanı əlindən buraxmaq istəmədi. Bərk-bərk qucaqlayıb qonaq otağına keçdi. Ərinin bu hərəkətinə mat qalan arvadı da onun arxasınca özünü içəri təpdi.

Düzdü, hərdən Canpoladın belə zarafatları olar, Nargilə də elə bunu zarafat hesab eləyib

gülümsəyərdi. Nədənsə bu dəfə ona elə gəldi ki, əri zarafat-zad eləmir. Deyəsən, zəndi aldatmamışdı Nargilə xanımı. Ərindən incisə də açıb ağartmadı, azacıq gülümsəyib işin axırını gözlədi. Canpolad da elə-belə adam deyildi, arvadının təbəssümünün süni olduğunu, sifətinin ifadəsindən incidiyini dərhal hiss elədi. Amma özünü o yerə qoymadı. Daha ciddi görkəm alıb, lap çoxdandır ki, görmürmüş kimi diqqətlə Nargilənin çöhrəsinə baxdı. Bir neçə saniyədən sonra nəhayət nəzərlərini qadından çəkib hələ də əlində saxladığı çantaya yönəltdi. Onu masanın üzərinə qoyub ağzını açmağa başladı. Artıq buna öyrəşən qadın işin nə yerdə olduğunu anladı.

Bəs nə üçün Canpolad çantanı arvadına vermək istəmirdi? Qadının anlamadığı bir şey varsa o da bu idi. Ancaq iş işdən keçmişdi. Bir də ki, Nargilə xanım ucundan tutub ucuzluğa gedən adam deyildi. Elə gözaltı ərinin hərəkətlərinə göz qoydu. Canpolad çantanı açanda qadın gözlərinə inanmadı. Çanta ağzına qədər pulla dolu idi. Düzdü, Nargilə pula tamarzı deyildi. Hardan aldığı məlum olmayan pulları Canpolad evə tez-tez gətirər, o da bu qədər pulun hardan gəldiyi ilə maraqlananda ağızucu, “sənin nə işinə qalıb,

lazımındırsa götürüb xərclə”, - deyə əri astadan mızıldanardı. Amma indiki pullar əvvəlkilərdən deyildi, elə bil çantanın üstünə çıxıb ayaqlamışdılar. Qadın bir tərəfdən sevinməyə də, digər tərəfdən əzab çəkirdi. Nargiləni narahat edən həm də bu qədər pulun banklarda deyil, evdə saxlanması idi. Hər dəfə bunu ərinə irad tutanda Canpolad bir bəhanə ilə onu sakitləşdirirdi. İndi isə qadın sakitləşəcək halda deyildi. Pulları görən kimi ərindən izahat tələb etdi:

- Bu qədər pulu hardan almısan, əşi?

Canpolad da adəti üzrə eyni sözləri təkrarladı. - Ay arvad, sənlik deyil, qoysana adam kimi ömür sürək, - dedi. Nargilə yenə də əl çəkmədi:

- Əlinin altında işlətdiyin fəhlələr də yaşamaq istəyirlər, onların da uşaqları var, Allah göydən baxır, daha bəsdir, biçarələrin əməyini zay elədiyin...

Qadının dedikləri Canpoladın tükünü də tərpətmədi. Heç vecinə də deyildi. Hirsənib özündən çıxdı, arvadının sözünü kəsdi:

- İndiyə qədər nəyin hesabına cah-calal içərisində yaşamışıq, ay tünbətünün qızı, bunu fikirləşmisən?

Qorxudanmı, ya nədənsə Nargilə dilini bir

az aşağı qoydu. Səsinin tonunu xeyli alçaldaraq dedi:

- Daha niyə acığın tutur? Dost-düşmən var, heç olmasa pulları bankda saxlaya bilərsən axı.

Canpoladın da əsəbləri sakitləşdi. O da səsinin yumşaq yerinə saldı, hələ üstəlik bayaq işlətdiyi “tünbətün” kəlməsini “rəhmətlik” sözü ilə əvəzlədi:

- Ay rəhmətliyin qızı, özün bilirsən ki, hər günorta o pullara baxmasam canım çıxar, infarkt vurur məni.

Kişi bir qədər fikrə gedib əlavə etdi:

- Bu boyda imarətdə əməlli-başlı təmir olunması otaqlar var, usta çağırmışam, sabah günortaya yaxın işə başlayacaqlar.

Canpolad Nargilənin yaralı yerinə toxunmuşdu. Qadın çoxdandır ki, otaqları təmir etdirmək istəsə də, əri xəsis yerinə salıb aydan-aya, ildən-ilə ötürürdü. İndi ərindən bu sözü eşidəndə sevincindən az qaldı ki, çırtıq çalıb oynasın. Səsinə içinə salıb təmir ustalarının gəlişini gözlədi...

Nargilə gecəni düz əməlli yata bilməmişdi. Narahatçılığı da onda idi ki, birdən Canpolad uşaqları işlədib zəhmət haqqını verməz, ya da qəpik-quruşla başlarını aldadar. Qadın belə nain-

saf işləri ərindən gözləsə də, sözün başına ip salmaq, hələ baş verməyən hadisəni qabaqlamaq istəmədi. Səhəri birtəhər açıb, ustalar gələnə qədər təmir olunacaq otaqları boşaltmağa başladı. Canpolad isə iş yerindən ustaları da özü ilə götürüb təmir üçün lazım olan tikinti materiallarını almağa yollandı...

Artıq bir aya yaxın idi ki, Canpoladın evində təmir işləri gedirdi. Bir-iki günə yekunlaşacaqdı. Ev sahibinin könlüncə alınsın deyər, ustalar təmir üçün can qoymuşdular. Amma bu bir ayda Canpolad qəpik də verməmiş, hər dəfə bir bəhanə ilə ləngitmiş, əlavə işlər gördürmüş, təmir tamamilə başa çatandan sonra, “mənim sizə borcum yoxdur” - deyib ustaları qapıdan qovmuşdu. Ustalar da bir aya yaxın onun qapısına ayaq döymüşdülər.

Ustaların əziyyəti, ah-naləsi sanki kişinin vecinə də deyildi, dediyini deyib dururdu. Kiməsə şikayət etməyə yerləri də qalmamışdı fağırların. Axırda cana doyub son dəfə Canpoladın qapısına gələrək: - Evin başına ucsun, içində salamat yaşamaıasan, çekdiyimiz əziyyət haramın olsun, irin-qan olub burnunun deşiklərindən gəlsin, - deyib əl çekmişdilər. Canpolad da ucadan qəhqəhə çekib: - Nə halal-haram salmışız, alə, cəhənnəm

olub gedin burdan, - deyərək onları yenə də qapıdan qovmuş, üstəlik polislə hədələmişdi. Nargilə də ərinin xasiyyətinə bələd olduğu üçün bir tərəfə qısılib için-için ağlamış, nə vaxtsa bu insafsızlığın əvəzi olaraq başlarına gələcək bəlanı gözləmişdi. Qadın gecənin birində vahiməli yuxu da görmüş, səhərişi gün yuxusu çin çıxmış, işlədiyi məktəbdə ikən evinin və ərinin tamamilə yandığını eşitmişdi. Səs-küy eşidib yanğıni söndürməyə gələn yaxın qonşuların dediyinə görə, günorta saatlarında evə gələn Canpolad onların təkidinə baxmayaraq, alovlanan mənzilə daxil olub pullarını xilas etmək istəyərkən yanıb külə dönmüşdü.

Yanvar 2014

Şahverdinin aqibəti

Cəmi qırx altı yaşı olsa da, Bəndalı müəllim dünyanın hər üzünü görmüşdü. Hələ gənc yaşlarından üzü bəri eyni məktəbdə müəllim işləmiş, halal zəhməti ilə özünə ev-eşik qurmuş, ailəsini dolandırmışdı. Amma sovet hökumətinin tifaqı dağılandan sonra çoxları kimi, o da dolanışq sarıdan korluq çəkirdi. Məktəbdən aldığı əmək haqqı ailənin cəmi on günlük xərcini güclə ödəyirdi. Uşaqları böyüdükcə xərcləri də özləri ilə birlikdə böyüyür və Bəndalının dərd-səri də artırdı. Çox fikirləşdikdən, götür-qoydan sonra müəllimliyin daşını atıb, xırdavat alverinə girdi. Amma bu da Bəndalı müəllimin işinə yaramadı.

Deyəsən, alver-zad onluq deyildi. Necə deyərlər, əli gətirmirdi alverdə. İki-üç ay başını alverlə qarışdırıb, ticarətin də daşını atdı. “Eşşəyə minmək bir, düşmək isə ikinci eyibdir”, - deyib yenidən məktəbə qayıtmağa da utandı. Hardan ağına yerləşdisə, fəhləlik eləyib başını dolandırmaq qərarına gəldi. Səhərin gözü açılmamış yuxusundan durar, şirintəhər elədiyi çayla bir tikə şor-çörəyini yeyib evdən çıxar, xeyli işsizlərin hər

gün toplaşıb müştəri gözlədiyi, camaat arasında “qul bazarı” deyilən yerlərdə qaş qaralana qədər dayanardı. Hərdən evə bir qəpik belə gətirməsə də, bəzən elə olurdu ki, bir “yağlı” müştəri çıxaraq, onu avtomobilinə əyləşdirib, özünün həyətyanı sahəsinə aparar, axşama qədər işlədər, sonra da qaneedici zəhmət haqqı ilə yola salardı. Və bu da Bəndalı müəllimin ailəsinin beş-on günlük xərcini ödəyərdi.

Amma müştərilərin hamısı belə olmurdu. O, yüz manatlıq iş üçün otuz-qırx manat verib yola salan insafdan kasıb “yağlı” müştərilərlə də qarşılaşırdı. Eləsi də olurdu ki, bir-iki saat işlədəndən sonra nəyisə bəhanə edərək “xox” gəlib evdən pul-parasız qovurdu. Beləcə, Bəndalı “bəy verən atın dişinə baxmazlar”, - deyib başını ala-babat dolandırırdı.

Bir dəfə Bəndalının başına indiyə qədər görmədiyi, necə deyərlər, xoruz səsi eşitməyən qərribə bir iş gəldi. “Qul bazarı”nda dayanıb hər gəlib-gedənə müştəri kimi baxan Bəndalı müəllimin bəxti günortaya kimi gətirməmişdi. Günortadan az keçmişdi ki, qara rəngli BMW qəflətən qarşısında dayandı. Sürücüdən əlavə qabaq oturacaqda bir qadın da əyləşmişdi. “Bazar” yoldaşları

bir anda avtomobilin üzərinə şığıyaraq, onu dövrəyə alıb xidmətlərini təklif etdilər. Sükanın arxasında əyləşən sil-çopur, kələ-kötür sifətli, bir az da şişman bədənli, özünü Şahverdi kimi təqdim edən zəhmli kişi başını pəncərədən bayıra çıxarıb hamını nəzərdən keçirdi. Bir xeyli baxıb domba gözlərini nədənsə Bəndalı müəllimin sifətinə tuşladı. Şəhadət barmağının işarəsi ilə onu çağıraraq avtomobilə əyləşdirdi. Üzünü hələ də BMW-nin ətrafında dayanan adamlara tutaraq, “bir nəfər kifayətdir”, - deyib avtomobili işə saldı...

BMW Bakı kəndlərinin birində, hündür hasarlı həyət darvazasının ağzına yetişəndə gündüz saat dörd olardı. Şahverdi avtomobildən düşmədən idarəetmə pultu vasitəsilə qapını açıb BMW-ni birbaşa geniş, yaraşıqlı həyətə sürdü. Ev sahibinin həyətində qələbəlik idi. Xüsusi zövq və səliqə ilə salınmış qalın kölgəli üzüm çardağının altında zəngin süfrə açılmışdı. Masanın arxasında təxminən eyni ölçüdə iki nəfər orta boylu, yoğun peysərli, sallaq qarınlı kişi oturmuşdu. Yerdə qalan digər ikisindən biri nisbətən arıq və uzun boylu, o birisi isə normal bədənli, səliqəli geyinmiş, qalstuklu, amma sir-sifətdən azca eybəcər, gözləri porsuq gözünə bənzər bir kişi idi. Həmin

kişilərlə üzbəüz dörd qadın da əyləşmişdi. Şahverdi avtomobildən düşüb yanındakı qadının qolundan tutaraq, onu da həmin xanımların cərgəsində əyləşdirdi. Ev sahibinin hərbi xidməti yenicə başa vuran oğlu Ağaverdi təxminən bir saatdan sonra evlərində olacaqdı. Sallaqqarın kişilərdən biri hamını qabaqlayıb Şahverdiyə gözaydınlığı verdi:

– Gözlərin aydın, Şahverdi müəllim, gün olsun səs-sorağı böyük yerlərdən gəlsin!

Sallaqqarının ardınca o biri kişilər və xanımlar da tutuquşu kimi eyni sözləri təkrarladılar. Şahverdi də adamların topasına bir təşəkkür bildirib, evin arxa tərəfinə keçdi. Təzə kəsilmiş quzu ətindən kabab çəkən təqribən 30-35 yaşlarında iki nəfər kişidən soruşdu:

– Hə, qoçaqlar, iş nə yerdədir, kabab nə vaxt hazır olar?

– Narahat olmayın, Şahverdi müəllim, Ağaverdi gələnə qədər hazırlayırıq, - deyə kişilərdən biri cavab verdi.

Şahverdi vəziyyəti öyrənib geriye qayıdana qədər hələ də avtomobilin salonunda gözləyən Bəndalı müəllimin ev sahibindən ağıl bir şey kəsmədi. – Görəsən, bu kişi mənə bura nədən ötrü

gətirib, - deyə narahat olmağa başladı. Bir azdan ona tərəf gəlməkdə olan Şahverdidən nəsə soruşmaq istədi, amma ondan daha çox, masa arxasındakı pəzəvəng kişilərə baxıb fikrindən vaz keçdi. Canına qorxu oturdu. Ora-bura göz gəzdirdi. Deyəsən, bu həyətdə onun görəcəyi bir iş də yox idi. Nəhayət canını dişinə tutub soruşdu:

– Mən nə iş görməliyəm?

– Bir az səbrin olsun də, kişi, qaçaqaç deyil ki, indi deyərəm, - Şahverdi cavab verdi.

Artıq hər şey hazır idi. Hesabla Ağavərdinin də gəlməyinə lap az qalırdı. Şahverdinin kefi də özü və qonaqları kimi kökəlmişdi. Üzünü Bəndalıya tutdu, hasarın uzaq küncündəki tikilini göstərərək: - Müəllim, ora bax, toyuq hinini görürsən? - deyə soruşdu.

– Görürəm, - Bəndalı dedi.

– Gedib hinin qapısını açarsan, orda digərlərindən fərqlənən iri bir xoruz var, onu açıb bayıra buraxarsan...

– Elə bu? - Bəndalı ev sahibinin sözünü kəsdi.

– A kişi, sənə nə olub, altıaylıq-zad deyilsən ki, bir az səbrli ol də - Şahverdi əsəbi tonda diləndi. – Xoruzu açıb burax, sonra arxasına düşüb

tut gətir, - dedi.

Bəndalı müəllimin içində nəşə qırılıb ayaqlarının altına düşdü sanki. İstədi ağzına gələnı desın, ev sahibinin yeddi arxa dönənini söyüb batırsın. Amma uşaqların ac-susuz yatdığı günləri yadına salıb susdu. Xoruzu açıb həyətə buraxdı, arxasına düşüb qovmağa başladı. Mal yiyəsinə oxşamasa haramdır, deyiblər. Xoruz da Şahverdi kimi tərsin biri idi, tutduruq vermirdi. Masanın arxasında oturan qonaqlar da “ayə, qoyma getdi”, “ayə, qabağını kəs” kimi sözlərlə müəllimə qıcıq verir, məzələnir, gülməkdən uğunub gedirdilər. Bəndalının da ürəyi daşdan deyildi. Daşdan ağır sözlərə tab gətirməyib qəflətən tappıltı ilə yerə sərildi. Bu vaxt üzü asfalta açılan həyət qapısının ağzında tükürpədicı səs gəldi. Şahverdi, arxasınca da qonaqlar bayıra qaçdılar. Taksidən düşüb yolu adlamaq istəyərkən, KAMAZ markalı yük avtomobilinin təkərləri altında qalan Ağaverdinin qanı asfaltın üstündə göllənmişdi.

Yanvar 2014

Balamirzə və böhtançı Qarakiş

Kənddə hamı Səməndər kişini sakit adam kimi tanıyırdı. Ağılı kəsəndən bir dəfə də olsun əlindən pislilik-zad gəlməmişdi. Necə deyərlər, kimsənin toyuğuna “kiş” deməmiş, bostanına daş atmamışdı. Yaxın-uzaq qonşularına da pisliyi dəyməmişdi. Paxıl adam da deyildi Səməndər. Özü kasıb olsa da dost-tanışın, qohum-əqrəbanın, qonşuların uğurlarına həmişə sevinərdi. Amma təkəbbürlü, eqoist, ikiüzlü, yalançı, hamıya yuxarıdan aşağı baxan adamlardan xoşu gəlməz, haqqı nahaqqa verməzdi. Kənddə cəmi üç-dörd nəfərin xoşuna gəlməyən bir xasiyyəti də varıydı ki, hər kəsin nöqsanını, səhvini lap qırmızıca üzünə deyərdi. Kənd camaatının “müəllim” deyə çağırdığı Balamirzə də həmin o üç-dörd adamın içərisində idi.

Ərazi üzrə icra nümayəndəsi işləyən Balamirzə müəllim tərifdən xoşlanar, ona yaltaqlanan, yeri gəldi gəlmədi, tərifləyən adamları qiymətləndirərdi. Səməndər kişi isə insanlığı alçaldan, dəyərdən salan belə hərəkətləri qəbul

eləmir, heç kəsə boyun əymək istəmirdi. Ona görə adı Balamirzənin “qara dəftər”inə düşmüş, icra nümayəndəsi onu gözümçixdıya salmışdı. Ha axtarırdı ki, kişini “ilişdirmək” üçün bir əlyeri tapsın, amma tapa bilmirdi. Daha doğrusu, Səməndər onun əlinə bəhanə vermirdi. Bu da Balamirzə müəllimi hirsləndirər, özündən çıxarardı. Və başlayardı öz qulbeçələrindən, yaxınlarından, yaltaq-yultaq adamlardan istifadə etməyə. Həmin şərəfsizlər də 5-10 manata öz vicdanlarını sataraq, Səməndərə söz atar, söyüş söyər, bir sözlə, sataşardı ki, kişi dözməyib əlindən xata çıxartsın. Və bəlkə bu yolla onu tutdurub damlatdırsın. Amma Səməndər kişi çox səbirli və həm də ayıq adamıydı, əlindən xata-zad çıxarana oxşamırdı.

Hər dəfə Balamirzə müəllimin məkrli planları, “əməliyyatı” boşa çıxanda badımcana bənzəyən burnunun ucuna qədər xoruz pipiyi kimi qızarar, hirs-hikkəsindən at kimi fınxırdı. Nə illah eləyirdisə, Səməndəri oyuna sala bilmirdi. Tək bircə yolu qalmışdı ki, onu da “yaman gülük” üçün saxlayırdı. İndi həmin “yaman gül” gəlib çıxmış, burnunun ucuna dirənmişdi. Yalandan nədəsə suçlayaraq, böhtan atacaqdı Səməndər kişiylə...

Bir dəfə qonşu kəndə hay düşdü ki, bəs, Səfqulu kişinin üç-dörd həftəyə doğacağı inəyi yoxa çıxıb. Səfqulu da ta axtarmadığı yer, soraq eləmədiyi adam qalmamışdı. Axırda hər yerdən əlini üzüb gəlib oturmuşdu evdə. Elə hey fikirləşirdi. Şübhələndiyi bir kimsə də yoxuydu ki, ucundan tutub izinə düşsün, aparıb versin polisə. Odur ki, alnına yazılanlarla barışıb, ta inəyin adın da tutmadı. Amma nə qədər çalışırdı ki, hər şeyi yadından çıxarsın, bacarmırdı. Axşamçağı qonşuların mal-heyvanı örüşdən qayıdanda və özünün inəyini də naxırın içərisində görməyəndə ürəyinin başına od düşürdü.

Bu minvalla inəyin itməyinin üstündən bir həftə keçdi. Həftənin tamamında kəndə yenidən xəbər yayıldı ki, bəs, Səfqulunun itən inəyini görən olub. O da xəbərin izinə düşüb gəldi Səməndər kişinin yaşadığı kəndə. Ərazi icra nümayəndəsinin qəbulunda oldu. Balamirzə müəlimlə nə danışdısa, bir həftənin qırışığı açılmış halda qayıdıb öz kəndinə getdi. Və səs-səmirsiz işin gerisini gözlədi. Üstündən iki gün də ötmüşdü ki, Səməndəri polisə çağırdılar. Və iş böyüdü, barəsində həbs qətimkan tədbiri seçildi. Səməndər kişi and-aman elədi ki, xəbərim də yoxdur. Axırda

Qarakişi adında bir şahid də çağırdılar. O da gəlib aləmi qarışdırdı. Mal kimi Səməndərin üzünə durdu ki, bəs, dağdakı biçənəyimdə ot biçərkən bu kişinin, həmin qaşqa inəyi naxırdan ayırdığını, qabağına qatıb öz kəndlərinə tərəf apardığını öz gözlərimlə görmüşəm.

Düzdü, Səməndər kişi tam əmin idi ki, bu oyunu da Balamirzə qurub. Qarakişi də beş-on manatın çatısını salıb boğazına, onun çaldığı havaya oynayır. Amma sübutu-filanı yoxuydu deyə, səsini çıxarmadı. Balamirzəni də, Qarakişini də Allaha tapşırdı. – Allah özü sizin cəzanızı versin, - dedi. Bir neçə gündən sonra Səfqulunun yaşadığı kəndə təzədən xəbər yayıldı ki, bəs, onun inəyini qonşu kəndin ərazi icra nümayəndəsinin qapısından çıxan görüblər. Balamirzənin həyət qapısı açıq qalıb, ya necə olubsa, artıq hər iki kənddə nam-nişanı bəlli olan inək də eləməyib tənbellik, həyətdən bayıra çıxıb. Elə bu vaxtı təsadüfən Balamirzənin qapısı ağzından keçən bir nəfər də inəyi görüb, dərhal Səfqulunun yaşadığı kəndə xəbər çatdırıb. Səfqulu da qaranəfəs özünü yetirib Səməndərin kəndinə. Və kəndin kənarında qərib-qərib otayan inəyini də qabağına qataraq evə yollanıb. Səhərişi gün iş gedib çıxıb polisə, ordan

da rayon prokurorluğuna.

Beləliklə, Balamirzənin fırlıdağının üstü açılmış, onunla bahəm böhtançı Qarakişi də istintaqa cəlb olunmuşdu. Amma Balamirzədən fərqli olaraq, Qarakişi polisə öz xoduna gəlib çıxmamışdı, qolundan tutub gətirmişdilər. Onun tərtəmiz Səməndər kişini Səfqulunun inəyi ilə bir yerdə “görən” gözlərinin ikisi də tutulmuş, gün işığına birdəfəlik həsrət qalmışdı.

Yanvar 2014

Bir gecənin sirri

Anası onu xeyli uzaqdan görüb bərk narahat oldu. – Mən bu qızı elə indicə məktəbə yola salmışdım axı, nə tez qayıtdı!? – deyə təəc-cübləndi. Gözlərinin onu aldatmadığına əmin olsa da, xeyli baxdı. Pəncərənin önündən çəkilib yaşadığı mənzilin eyvanına çıxdı. Gələn uşaq getdikcə yaxınlaşır, sifəti bayaqkindən daha aydın görünürdü. – Odur, Lamiyədir! – Qadın həyəcan içərisində öz-özünə dilləndi. Qızının sifətinin pərişan ifadəsi, ən çox da başına bağladığı hicabın bir qədər dağınıqlığı, məktəbdə hansısa xoşagəlməz hadisənin baş verdiyi barədə ananın şübhələrini artırdı. Təhsil müəssisələrində baş örtüyünə süni qadağalar qoyulduğunu eşitdiyi və qızının da hicab bağlamaqda qəti qərarlı olduğunu bildiyi üçün dərin fikirlərə qərq oldu. “Mən Lamiyəni yaxşı tanıyıram, inadından əl çəkən deyil, məktəb direktoru da ki tərsin biridir, əgər belə davam edəcəksə, qızın təhsilində problemlər yaranacaq”, - deyə ananın narahatlığı getdikcə artdı, ürəyi şiddətlə döyündü. Amma narahatlığı uzun çəkmədi. Nəzərləri qızına tərəf yönəlsə də, deyəsən, fikri başqa yerdə idi...

Xəyal Zərnişan xanımı bir neçə ay əvvələ aparmışdı. O vaxt Lamiyə hələ dördüncü sinfin son rübünü başa vurmaq üzrə idi. Uşaq “iki ayağını bir başmağa dirəyib” deyirdi ki, mütləq hicab geyinməlidir. O da bir tərəfdən qızının qərarına sevinməyə də, digər tərəfdən “balam, sən hələ balacasan, cəmi on yaşın var, bir az səbr elə, böyüyəndə geyinərsən, inşallah, bir də axı, məktəbə hicab geyinməyə icazə vermirlər”, - demişdi. Ancaq nə illah eləmişdisə, qız razı olmamış, “mən eşitmişəm ki, hicab qanunla qadağan olunmayıb, rəfiqəmin dayısı qızı başqa məktəbdə oxuyur, dərəcə baş örtüyü ilə gedir, amma orda direktor heç kəsi hicaba görə dərəcədən qovmur”, - deyərək anasını sakitləşdirmişdi. Zərnişan xanım da daha qızına heç nə deməyib, sevincindən yüngülvari gülümşəmişdi.

Ana qəflətən xəyalından ayılıb yola baxdı. Artıq Lamiyə görünmürdü. Bu vaxt mənzilin qapısı bərk, həm də aramsız döyüldü. Zərnişan xanım cəld qapıya tərəf yüyürdü. Gözlükdən baxıb qızını görüncə, qapını açdı. Lamiyə doluxsunmuş halda içəriyə daxil oldu.

- Nə olub, qızım, olmaya yenə də...

Lamiyə anasının sözünü kəsərək:

- Nə olacaq ki? Direktor yenə dərəcə bu-

raxmır, - dedi.

- Nə üçün? – Zərnişan xanım məsələnin nə yerdə olduğunu bilsə də soruşdu.

Qız suçlu adamlar kimi utancaq halda: - Hə, demişdin axı, ay ana, hicaba görə dərsdə oturmağımı istəmədi, - deyə cavab verdi.

- Hə, qızım, demişdim, amma sözümə baxmadın, Allah onun bəlasını versin, - Zərnişan xanım dedi. – İndi bizim bir yolumuz qalır.

- Nə fikirləşmişən, ana! – qız təəccübləndi.

- Qızım, axı sən özün deyirdin ki, rəfiqənin dayısı qızının oxuduğu məktəbdə hicab geyinməyə icazə verilir.

- Demişdim, anacan. Bunu nəyə görə xatırlatdın ki?

- Qızım, deyirəm bəlkə, sən də həmin məktəbdə oxuyasan...

Lamiyə cavab vermək əvəzinə, xeyli fikrə getdi. Nə fikirləşdisə handan-hana dilləndi:

- Yox, ay ana, gedə bilmərəm.

- Niyə!? – Zərnişan xanım təəccüblə soruşdu.

- Həmin məktəb çox uzaqdır, bilirəm ki, məni tək buraxmayacaqsan, amma sənin əziyyət çəkməyini istəmirəm, - deyə Lamiyə qətiyyətlə bildirdi. Və bayaq anasının dediklərini təkrarla-

yaraq, direktorun qarasınca deyindi. – Allah onun bəlasını versin, - dedi. – Başa düşə bilmirəm, özü məktəbə mini yubkada gəlir, uşaqlar arxasınca baxıb gülüşürlər, bu da onun şagirdlərə göstərdiyi nümunə. Hicablı, uzun don geyinən şagirdləri görəndə elə bil qutuda ilan görür.

Lamiyə sözünü bitirib susdu. Başını qaldırıb anasının sifətinə baxdı. Zərnişan xanımın gözləri yaşla dolmuşdu. Qız anasına təsəlli verirmiş kimi, ucadan güldü. - Allah kərimdir, anacan, qəm yemə, belə qalmaz, inşallah, - dedi. İki günlük fasilədən sonra hicabını bağlayıb anası ilə birlikdə yenidən məktəbə – direktorun qəbuluna yollandı. Bir gecənin içərisində saçı tamamilə tökülən direktor xanım eyibini gizlətmək üçün baş örtüyünə bürünmüş və uzun ətəkli don geyinmişdi. O, bu geyimdə kabinetindən bayıra çıxıb onları çox mehribanlıqla qarşıladı...

Yanvar 2014

Kibrit qutusu

Tikinti obyektində iş vaxtının başa çatmasına iki saat qalırdı. Obyektdə fəhlə işləyən Nəcəfqulu, gözünün ağrı-qarası olan tək övladının ad gününü keçirəcəkdi. Bir azdan qohum-əqrəba onun evinə toplaşacaqdı deyər, işdən iki saat əvvəl çıxmaq qərarına gəlmiş, dünəndən iş icraçısı ilə danışıb razılıq da almışdı. O, iş paltarını dəyişib tikinti obyektini tərk etdi. Həmişə evə avtobusla getsə də, gecikməsin deyər, bu dəfə metroya düşdü. Kartını yükləyib yan-yörəsinə baxa-baxa eskalatora tərəf irəlilədi. Vətəndaşlara nəzarət edən polis əməkdaşlarının yanından keçəndə bir az duruxdu. Özünü belə şübhəli aparması polislərin diqqətini cəlb etsə də əhəmiyyət vermədilər.

Əlində iri sellafon torba olduğuna baxmayaraq, onların biganəliyi Nəcəfquluya bir qədər qərribə gəlmişdi. “Buna bax, guya camaatın təhlükəsizliyini qoruyurlar, bu boyda torbaya fikir də vermədilər”, - deyib onları öz ürəyində qınadı. Bir istədi ki, geriye qayıdıb iradəni bildirsin, amma nə düşündüsə fikrindən daşındı. Onsuz da Nəcəfqulunun polislərdən gözü su içmirdi. Həm də evə

tələsirdi deyə, istəyini boğub avtomat keçidə yaxınlaşdı. Kart sisteminə keçəndən bəri ilk dəfə metroya düşən Nəcəfqulu, plastik kartını qurğunun o tərəf-bu tərəfinə sürtləyib yaşıl işıqı “yandırdı”. Eskalatorla aşağı düşməyə başladı. Tələssə də, “iyirmi qəpik pul xərcləmişəm, yaxşısı budur, zəhmət çəkib özü aparsın”, - deyib dayandı. Sonda eskalatordan düşüb beş-altı addım getmişdi ki, polis serjantı qarşısını kəsib özünü təqdim elədi: - Serjant Ağacanov! Ardınca: - zəhmət olmasa, sənədlərinizi təqdim edin, - dedi.

– İşə düşdük də, - Nəcəfqulu dodaqaltı mızıldandı. Köks ötürüb dedi: - Ay komandır, sənədlərimi götürməmişəm, nə olub, yəni belə vacibdir?

Nəcəfqulunun belə yekə danışması serjantın xoşuna gəlməsə də, kobudluq etməyib, nəzakətlə davrandı. Onu yuxarıya - rəisin otağına dəvət elədi.

– Sənə qurban olaram, a bala, oğlumun ad günüdür, evə tələsirəm, məndə şübhəli heç nə yoxdur, burax, çıxıb gedim, - deyə Nəcəfqulu nə qədər dil-ağız elədisə xeyri olmadı. Ağacanov fikrində qəti idi. Onu geriye qaytarmaq, üst-başını, çantasını yoxlamadan keçirmək istədi.

Nəcəfqulunun serjanta gücü çatmasa da, ürəyində özünü asıb-kəsdi. – Axı, mən bu yoxlamanı hardan ağıma gətirdim, bayaq onlara irad tuturdum, indi arzuma çatdım, zalım uşaqları da ki, elə bil adamın ürəyin oxuyurlar, - dedi.

Düzdür, Nəcəfqulunun çəkinəcəyi heç nə yox idi. Polislər onsuz da nə üzərində, nə də əlindəki torbada qanunsuz bir şey tapmayacaqdı. Kişi buna lap adı kimi əmin idi. Onu yalnız övladının ad gününə gecikməsi üzürdü. Ancaq başqa çarəsi qalmamışdı Nəcəfqulunun. Çox çənə-boğaz vurub bir az da gecikməkdənsə, dinməz-söyləməz serjantın qabağına düşüb, onunla yuxarıya qalxmağı üstün tutdu. Onsuz da heç nə tapılmayacaqdı üstündən. Nəcəfqulu yüz faiz arxayın idi buna. O, polis serjantının qabağına düşüb yuxarı qalxdı. Amma rəisin otağında heç kəs yox idi. Ağacanov əvvəlcə kişinin üst-başından başladı. - Zəhmət olmasa, ciblərinizi boşaldıb stolun üstünə yığın, - dedi.

Nəcəfqulu əlini nimdaş gödəkçəsinin ciblərinə salıb eşələdi. Orda kiçik telefon kitabçasından, iyirmi qəpiklik qələmdən, bir də əl dəsmalından başqa heç nə yoxuydu. Sonra əlini şalvarının ciblərinə apardı. Sol cibdə qəpiklər,

sağda isə cəmi bir manatı vardı. Olub-qalan pulunu bu gün keçirəcək ad günü üçün xərcləmişdi. Nəcəfqulu onları da çıxarıb stolun üstünə düzdü. Qayıdıb torbasını boşaltmaq istədi, amma serjant imkan vermədi. Nədənsə mənalı-mənalı gülüm-səyib çox yumşaq tonda dedi:

– Zəhmət çəkməyin, mən özüm baxaram.

Nəcəfqulu etiraz etmədi. Ağacanov sellafon torbanın içərisindəkiləri (orda Nəcəfqulunun ad günü üçün aldığı hədiyyələr, müxtəlif ərzaqlar var idi) bir-bir çıxarıb stolun üstünə yığdı. Hər şey Nəcəfquluya tanış gəlsə də, kibrit qutusunu görəndə gözləri kəlləsinə çıxdı. Əlini uzadıb onu götürdü, qeyri-ixtiyari olaraq silkələdi. Səs kibrit dənələrinin səsini xatırlatmırdı. - Bu nədir, lənət olsun şeytana, axı mən torbaya kibrit qutusu qoymamışdım, - deyib bir anlığa hərəkətsiz, səs-səmirsiz dayandı, özünü itirdi. Amma dərhal da gücünü toplayıb cəsarətə gəldi. Qutunu açıb baxdı. İçərisində indiyə qədər görmədiyi quru, bir qədər də yaşıl rəngə çalan ota oxşar nəsə vardı. Qutudakı narkotik maddə idi. Nəcəfqulu belə şeyləri görməsə də adını çox eşitmiş, lap əvvəldən qorxduğu hadisə gəlmişdi başına. Amma sakit dayanmadı. “At ölənə qədər otlayır”, - deyib

özünü müdafiə etməyə çalışdı:

– A bala, Allaha and olsun ki, mən ömrümdə belə şey görməmişəm. Bəlkə siz deyəsiniz, bu nədi?

Ağacanov əvvəlcə başını bulayıb kinayə ilə güldü. Sonra sifəti birdən-birə ciddiləşdi, hirsənib özündən çıxdı:

– Özünü hiyləgərliyə qoyma, guya bunun narkotik maddə olduğunu bilmirsən?

Nəcəfqulunun şübhələri düz çıxmışdı. Qutudakı doğrudan da narkotik maddə idi. Serjantın da bunu təsdiqləməsi kişinin canına qorxu salmışdı. Nə qədər and-aman eləsə də xeyri olmur, bayaq başı ciblərini tökməyə qarışanda kibrit qutusunu torbaya atan Ağacanov ona “inanmırdı”.

İndi onu sakit, başıaşağı adam kimi tanıyanlara, iş yoldaşlarına, dost-tanişə, qohum-əqrəbaya, arvad-uşağa nə cavab verəcəkdi, necə başa salacaqdı ki, cibinə heç vaxt kibrit qutusu qoymayıb, narkotik aludəçisi olmayıb. Bu suallar Nəcəfqulunu üzürdü. O, fikirləşir, yol axtarır, çıxış yolu tapmayıb yenidən yalvarırdı. Ağacanov bu dəfə səsinin tonunu aşağı saldı:

– Kişi, görürəm, yaxşı adama oxşayırsan, yəqin bu da bir təsadüfdür. Amma iş gedib

“yuxarılara çatsa” vəziyyətin çox ağır olacaq. Mən sənə kömək etmək istəyirəm. Nə deyirsən?

Nəcəfqulu bir az ürəkləndi:

– Qurban olaram sənə, ay oğul, burax, çıxıb gedim.

– Dayı, belə buraxa bilmərəm axı, bir balaca “hörmət” eləmək lazımdı.

Nəcəfqulu lütün birisi idi. Serjantın tələb etdiyi iki min manatı indiyə kimi yuxuda da görməmişdi. Heç qohum-əqrabası da özündən fərqlənmirdi. Vəziyyəti belə görüb dinməzsöyləməz həbsini gözlədi. Elə bu vaxt rəis otağa daxil oldu. Onu başdan ayağa süzüb baxışlarını tabeliyində olan serjantın gözlərinin içinə dikdi. Qayıdıb yenidən Nəcəfquluya baxdı. Nə fikirləşdisə “kişi, azadsan, gedə bilərsən”, - dedi. Nəcəfqulu da uzun-uzadı təşəkkürünü bildirib arxasına baxa-baxa otaqdan çıxdı. Rəis dərhal Ağacanovun üstünə düşdü:

- Adə, neçə dəfə demək olar ki, bu camaatı nahaqdan şərləmə. Başına gələn müsibətlər sənə dərs olmadı?

Serjant utanırmış kimi başını aşağı salladı. Elə bu vaxt aşağıdan – perrondan bərk səs-küy gəldi. – Get bax gör, nə səs-küydür orda, sən

məsələnə sonra baxarıq, - deyə rəis ona göstəriş verdi. Ağacanov cəld bayıra çıxdı, aşağı düşmək üçün eskalatora tərəf götürüldü. Ayağı büdrəyib yığıldı, başı zərblə üzüaşağı hərəkət edən eskalatorun dəmir pilləkənlərinin tinənə dəydi. Təcili yardım həkimi hadisə yerinə yetişəndə artıq gec idi. Polis serjantı dünyasını dəyişmişdi.

Fevral 2014

Qaraxanın faciəli ölümü

Məhəlləyə xəbər yayılmışdı ki, bəs, Sarabəyim xalanın gözünün ağı-qarası, tək oğlu Qaraxanı öldürüblər. Əvvəl-əvvəl heç kəs bu xəbərə inanmadı. Çünki Qaraxanı hamı yaxşı tanıyırdı, lap uşaqlıqdan heç kəslə işi olmazdı. İndiyə qədər də, necə deyərlər, kimsənin toyuğuna “kiş” deməmiş, bir adama da sataşmamışdı. Dindirəndə dinər, dindirən olmasaydı kəlmə də kəsməzdi. Mələsə mal deyərtilər, danışmasa lal. Axı onunla kimin nə işi ola bilərdi ki? Bir tərəfdən də Sarabəyimin əhvalında, davranışında dəyişiklik zad yox idi. Elə bil oğul itirən anaya oxşamırdı. Amma iki bir-üç bir künc-bucağa çəkilib danışanların, xəbərdən xəbər tutub bir yerə toplaşanların sayı artdıqca bu ölüm xəbərinə camaatın münasibəti də dəyişirdi.

Adamların çoxunu çaş-baş salan isə cəmi bir neçə aydır ki, hərbi xidmətdən qayıdan Qaraxanın son üç həftədə məhəllədə görünməməsi idi. Münasib bir iş də tapa bilməmişdi ki, gözə dəyməməsinin səbəbini onda görsünlər. Heç kəs

də ürək eləməirdi ki, gedib xəbərin yalan, ya da düz olduğunu Sarabəyimdən soruşsun. Camaat fikirləşməkdə ikən hamının “Xəbərçi Qasım” adlandırdığı orta yaşlı bir kişi özünü, qaranəfəs, adamların içərisinə təpdi. Adamlar da onu görçək, elə bil qurbağa gölünə daş atıldı, hamı səsinə içinə salıb susdu, Qasımın danışmasını gözlədi. Qasım da bir azca, necə deyərlər, “pramoy” adamıydı, sözün dal-qabağına baxmayıb, necə gəldi, birbaşa guppuldadardı. Özünü camaatın içərisinə salarsalmaz, səsinin cır yerinə salıb hündürdən soruşdu:

– Ay camaat, bilirsiniz nə baş verib?

– Nə baş verib ki? – deyə pırtlaşıq saqqallı Xanlar adlı başqa kişi sanki bir az laqeydcəsinə, bir qədər də qısqanlıqla dilləndi. Hələ üstəlik öz ürəyində: - adını da “xəbərçi” qoyub, amma bu boyda həngamədən, zurna-balabandan indi xəbər tutur, - dedi. Xəbərçi Qasım da sanki adamın ürəyini oxuyurmuş kimi, elə birbaşa mətləbə keçdi:

– Qaraxan Suriyada öldürülüb!

Sanki camaatın üstünə su ələndi. Hamı başını aşağı salıb susdu. Amma bu dəfə də sükutu Xanlar pozdu. Acıqlı-acıqlı dedi:

- Bura bax, sənin də dilinə söz qəhətdir? Nə Qaraxan, nə Suriya?

Adamlar hüznü görünsələr də, Qasım buna o qədər əhəmiyyət vermədi. Onu gic gülmək tutdu, uğunub getdi. Bir azdan özünə gəlib üzünü Xanlara tutdu. Dedi:

– Suriya-filan eşitməmişən ki? Guya bilmirsən ki, orda müharibə gedir? Axı hesabla sən bunu hamıdan yaxşı bilməlisən.

Camaat bu iki adamın tənəli, atmacalı dialoqundan bir şey anlamadı, onların sifətinə baxa-baxa qaldı. Bu vaxt beşmərtəbəli binalardan birinin qarşısında səs-küy qopdu. Sarabəyimin hönkürtüsü, ah-naləsi ərşə qalxmışdı. Gah naməlum bir ünvanı qarğıyır, söyür, gah da saçını yolur, dizinə-başına döyüb fəryad qoparırdı. Xanlar isə arvadı görcək suçlu adamlar kimi, yavaş-yavaş məhəlləni tərk etdi.

Bəzi adamlar işin nə yerdə olduğunu təxminən anlamağa başlasalar da, elələri varıydı ki, hələ də bir şey kəsdirə bilmirdi. Və bu üzdən də “Xəbərci Qasım”ın Suriya məsələsinə şübhə eləyirdi. Qərəz, Qaraxanın məlum xarakterinə görə onun Suriyaya qədər gedib çıxmasına, əlinə silah alıb adam öldürməsinə hələ də inanmırdılar.

Amma elə adamlar da varıydı ki, eyni məhəllədə böyüsələr də Qaraxanın ölümü heç veclərinə də deyildi. Hətta bir az xəlvətə çəkilib, “lap belə cəhənnəmə öldürüblər, əcəb eləyiblər, onun Suriyada nə ölümü vardı axı”, - deyə dodaq büzürdülər. Günahı necə deyərlər, bir qarnı ac, bir qarnı tox, yetimçiliklə böyüyən Qaraxanda yox, zamanədə görənlər isə bütövlükdə cəmiyyəti qınayırdılar. Bir azca keçmişdi ki, Sarabəyimin səsi xırppadan kəsildi. Əvəzində tappıltı səsi gəldi. Ətrafda kim varıydısa hamısı binanın qabağına qaçdı. Qəflətən qadının ürəyi dayanmış, tappıltı ilə yerə sərilmişdi.

Adamlar Sarabəyimi birtəhər ayıldıb mənzilinə apardılar. Amma qadın sakitləşmək bilmir, gah bayılır, gah da ayılırdı. Hər dəfə ayılanda da oturub-durub hələ də çoxlarına bəlli olmayan ünvana allı-yaşılı qarğış yağdırırdı. - Allah mal kimi balamı ora göndərənizin əzizilərin qırsın, baiskarın evini başına uçursun, balasın öldürsün, axı, mənim oğlumun orda nə işi vardı, gedib il yarım öz ordumuzda qulluq elədi, bir dəfə də olsun şikayət gəlmədi, - deyib fəryad qoparırdı.

Güc-bəla ilə, yetimçiliklə böyütdüyü oğlunu boya-başa çatdırana qədər neçə-neçə namərdin

tənəsinə dözən Sarabəyim üçün fərqi yoxuydu, ya zəlzələdən, ya vəlvələdən, onsuz da balası ölmüşdü. Amma onu yandıran, torpaqlarımızın işğal altında olduğu halda, oğlunun yad ölkədə vuruşaraq ölməsi idi. Qışqırır-çığırmaqdan, hönkürməkdən səsi də batmışdı qadının. Oturub durub elə hey deyir, kiminsə qarasına danışır:

– Balam Qarabağda şəhid olsaydı, bu qədər yanıb göynəməzdim. Mənim balamı iş adıyla aldadıb aparırlar. Belə müsəlmançılıq qədri biləndirlərsə, Suriyaya adam göndərinçə, 20 ildir işğal altında qalan Qarabağa göndərsinlər. Beş-altı ölkəni ayaqlayıb övladlarımızı Suriyaya apara bilirlərsə, deməli, Qarabağa da apara bilərdilər. Neçənci dəfədir ki, belə hadisələr baş verir. Vallah burda düşmən barmağı var, ay camaat.

– Ay xala, Qaraxanı Suriyaya kim göndərmişdi ki? – deyər kimsə ikibaşlı sual verdi?

– Necə yəni kim göndərmiş, məgər uşaq özbaşına gedib? – Sarabəyim də acıqlı-acıqlı cavab verdi. – Camaatın uşağı tut yarpağı kimi qırılıb töküləndən sonra əl-ayağa düşüblər, bunun qabağın vaxtında ala bilmirdilər? – dedi. Və yenə özündən gedib döşəməyə sərilirdi, onsuz da ağlamaqdan batan səsi bu dəfə birdəfəlik kəsildi.

Bayırdakı dedi-qodu isə kəsilmək bilmirdi. Nədənsə gözdən uzaq bir yerə sığınıb qadının fəryadını xəlvəti dinləyən Xanlar yenə də adamların arasında peyda olmuşdu. Sarabəyimə çəkilən oğul dağı onun tükünü də tərپətmirdi. Hələ üstəlik, deyirdi ki, anası Qaraxan kimi oğulla fəxr etməlidir. Xəbərçi Qasım isə sağ əlinin şəhadət barmağını öz gicgahına dirəyib, sonra da həmin əlini açaraq ovcunun içərisinə püflədi ki, bu da Xanların ağlının yoxluğuna işarə idi. Amma Qasımın jestini göydə tutan Xanlar özünü haqlı sayırdı. Sırtıq yerinə salıb dilləndi:

– Müsəlman qardaşlarımıza köməyə gedib, də. Cihada qalxıb. Burda nə var ki, axı? İndi Qaraxan şəhid sayılır.

Elə bil Xəbərçi Qasıma od vurdular. Tüstüsü təpəsindən çıxdı sanki. Bayaqdan ar-abırına qısılib demək istəmədiklərini indi dilə gətirməyə məcbur oldu:

– Ay səni öləsən elə, bu camaatı üz-üzə qoyub bir-birinə vurduran, qırdıran, ana-bacıları nahaq yerdən gözüyaşlı qoyan sizin kimilərdir. Ölən də müsəlman, öldürən də. Bunun harası ci-haddır, harası şəhidlikdir, ay tünbətünün oğlu? Düşmənçilikdən başqa nə var ki, burda? Camaatın

zülümlə böyütdüyü, bar-bəhrəsin görmədiyi uşaqlarını aparıb qırdırır, sonra da adını şəhid qoyursunuz? Belə vətənsəvərsinizsə, gedib Qarabağda vuruşun, də. Vəcdansızlar, əclaflar. Hökumətin yerinə olsam, səni və sənin kimilərin hamısını dama basdırardım...

Qasımın gözü qızmışdı, dişinin dibindən gələn yağdırırdı. Hamı da onun arasıkəsilməz hücumuna, iradlarına haqq qazandırır, getdikcə qəzəblənir, gözləri ilə Xanları axtarır, didib dağıtmaq istəyirdi. Amma Xanlar bayaqkı kimi yenə də yavaş-yavaş aradan çıxmışdı.

Fevral 2014

Əliqulunun amansız rəqabəti

Əliqulunun işi “xod” gedirdi. Darvazasının düz ağzında yeni açdığı dükanın qarşısından müştəri kəm olmazdı. Səhər tezdən yerindən duran dükana qaçar, tələbatına və cibinin imkanına görə təzə süd alıb gətirərdi. Dükanda qatıq, ayran və şor-pendir də satlığa qoyulmuşdu. Bir sözlə, Əliqulu o qədər də böyük olmayan qəsəbənin xeyli hissəsini süd və süd məhsulları ilə təmin edərdi. Qəsəbə camaatı da həm pulunu verib mal alar, həm də canına dua oxuyardı Əliqulunun. İnsafən süd-qatığı da pis olmazdı. Saxladığı bir sürü qoyun-keçidən, on beş başa qədər də inəkdən alınan südün müəyyən hissəsini elə həmin gün təzə-təzə satar, yerdə qalanından da şor-pendir və ayran düzəltmək üçün istifadə edərdi. Yəni satdığı mal həmişə təzə olurdu deyə, müştərilər az qalırdı ki, üstündə dava salsınlar.

Şirin danışığı, xoş rəftarı da varıydı Əliqulunun. Müştərilərlə dil tapmağı da bacarırdı. Yeri gələndə bəzi adamlara nisyə süd-qatıq da verərdi. Amma bir xasiyyəti də varıydı ki, nisyə mal

verəndə elə bil bu yaxınlarda dünyasını dəyişmiş dədəsinin goruna söyərdilər. Bəzən məcbur olub malını nisyə buraxanda da, necə deyərlər, itin başını ağzına alar, elə hey donquldanardı. Bu da həmin o bəzi adamları Əliquludan incik salar, onlar da acığa düşüb süd-qatığı Mürsəl kişidən alardılar. Mürsəl də ki, qəsəbənin lap qurtaracağında yaşayırdı. Adamların çoxu şirin canına cəfa basıb, ayaqlarına əziyyət verib bir az artıq yol yerimək istəmirdi. Ancaq Əliqulunun acığının öz ayaqlarından çıxanlar da tapılır və qəsəbənin axırına qədər gedirdilər. Müstərisi çox olduğundan, belə umu-küsülər isə Əliqulunun tükünü də tərپətmirdi. – Yaxşı, bu da olmasın, üç-dörd nəfər müştəri, dünya dağılmayacaq ki, hara gedirlərsə özləri bilərlər, - deyirdi.

Düzdü, Mürsəl kişinin dükanı yox idi. Az-çox nə tapardısıa eləcə öz evində satar, ümidini cəmi 5-10 nəfərə bağlayardı. Onun Əliquludan fərqi təkcə müştərilərinin və mal-heyvanının sayında deyildi. Mürsəl öz müştəriləri kimi kasıb olsa da, gözütəx adamıydı. İmkənizlərə güzəşt eliyər, nisyə süd-qatıq da satardı. Paxıllığın nə olduğunu da bilməzdi Mürsəl kişi. Əliquluya acıq eləyən müştərilər hər dəfə onun yanına gələndə

sıxılar, xəcalət çəkərdilər. Bəzən də elə olurdu ki, onlara etiraz edərdi. - Mən camaatın çörəyinə bais ola bilmərəm, Allahı sevirsiz, gedib alverinizi onunla edin, azdı, ya çoxdu, hər nədisə, öz müştərilərim özümə bəsdir, - deyərdi. Adamlar da qır-saqqız olub yapışardılar Mürsəlin yaxasından. Onda və onun süd-qatığında nə görmüşdülərsə, qapısından əl çəkmək istəmirdilər. O da utana-utana, xəcalət çəkə-çəkə Əliqulunun müştərilərini birtəhər yola salar, “Ya Rəbbim, hər şeyi özün görürsən, mənim suçum yoxdur” - deməklə təsəlli tapardı.

Amma Mürsəli narahat edən, təkcə Əliqulunun barmaqla sayılan cəmi bir neçə müştərisinin onun yanına gəlməsi deyildi. Süd-qatıq üçün qapısına gələnlərin sayı yavaş-yavaş artırdı. Və o da bilirdi ki, əvvəl-axır bunun, necə deyərlər, “Qənbərqulu”su çıxacaqdı. Kişini üzən tək bir şey varsa o da Əliqulunun müştərilərinin günlər ötdükcə azalması idi.

Ağlına gələn başına gəlmişdi Mürsəlin. Günün birində səhər yuxudan durub gördü ki, həyət qapısının ağzı müştərilərlə doludur. Bir istədi ki, indiyə kimi onun qapısını tanımayan adamlara ağzına gələnə deyib qovsun. Amma deyə

bilmədi, içindən qırılı-qırıla qaldı. Əslində, Mürsəl kişinin mal-heyvanı bu adamların hamısına çatacaq qədər süd vermirdi. Bunu hamı bilirdi. Ancaq Əliquluda nə görmüşdülərsə, elə öz aralarında razılığa gəlmiş, iki ayaqlarını bir başmağa dirəmişdilər ki, bəs, Mürsəl kişi hər nədirsə, olub-qalan südü bərabər bölüb paylasın. – Onsuz da ta bu gündən Əliqulunun qapısına ayaq basmayacağıq, - deyirdilər.

Mürsəl elə bil yerində quruyub qalmışdı, nələrin baş verdiyini anlamırdı. Balaca gözlərini tez-tez döyüb onların sifətinə baxırdı ki, bəlkə çöhrələrinin ifadəsindən nəsə oxuyub anlaya bilsin. Bu vaxt camaatın içindən Kəlbəli adında zırpı bir kişi çıxıb irəli yeridi. Az qaldı ki, bütün acığını yazıq Mürsəl kişinin üstünə töksün. Özünü birtəhər ələ alıb sakitləşdi və hələ də heç nə kəsdirə bilməyən Mürsəli nigarançılıqdan qurtarmağa çalışdı. Dedi:

– Ay rəhmətliyin oğlu, nə durub gözlərini döyürsən, bu camaatı yola salsana?

– Bir məni başa sal görüm, bu camaata nə olub axı? – deyər Mürsəl cavab verdi.

Kərbəli kişinin acığı soyumuşdu. Bu dəfə səsinin tonunu aşağı salıb hər şeyi Mürsələ

danışdı:

– Ay başına dönüm, daha bundan artıq nə olacaqdı ki. Əliquludu, nədi, əməlli-başlı qudurub, əstəğfürullah, nə Allah tanıyır, nə də bəndə. Deyir, burda mənəm, Bağdadda kor xəlifə. Əvvəllər, heç olmasa adamlarla şirin danışardı, hərdən düşəndə, gəbərmiş it kimi iylənsə də, niysə mal verərdi. İndi bir tərəfdən südə su qatır, hələ bu azmış kimi, üstəlik, qiymətləri də qaldırır. Nisyə mal adı tutanın da yeddi arxa dönənini qəbirdən çıxarıb çölə tökür. – Alırsınız alın, almırsınız, xoş getdiniz, - deyir.

Mürsəl Kəlbəlini sona qədər dinləyib, hələ də ardı gəlməkdə olan müştərilərə baxdı. Adamlar da onun bu baxışla nə demək istədiyini sanki başa düşdülər. Kimisi başını aşağı-yuxarı tərpətməklə, bəziləri də dilini işə salmaqla Kəlbəlinin dediklərini təsdiqlədilər. Və Mürsəli nigarançılıqdan qurtardılar. Amma əvəzində kişini Əliqulunun dildeşinin altına saldılar. Təhər-töhmət, dedi-qodu, təzyiq, şantaj, amansız rəqabət başladı. Mürsəlin hasardan bayıra çıxıb zibillikdə eşələnən toyuqcücəsini, qaz-ördəyini də zəhərləyib öldürdü.

Mürsəl də dava-dalaş adamı deyildi. Özü demişkən, “arxalı köpəklərlə” boşuna çənə vur-

mağı da xoşlamırdı. Sonuncu dəfə Əliqulunun əməllərindən ziyan çəkəndə üzünə qarşı tək birçə kərə “Görüm, Allah sənin bəlanı versin”, - deyib ondan aralandı. Amma Əliqulunun maskası yırtılmışdı deyə, daha heç nəyi vecinə almırdı. Həmin gün axşam evdə hamını yuxuya verib, Mürsəlin mal-heyvanının axırına çıxmaq üçün dəhşətli plan hazırladı. Səhərə yaxın elə yenicə yuxuya getmişdi ki, vahiməli səs eşidib gözlərini açdı. Yarıçılpaq halda bayıra qaçdı. Qısa qapanma nəticəsində yaranan güclü alov qoyun-keçi sürüsünün və on beş baş inəyin saxlandığı tövləni ağzına almışdı.

Fevral 2014

Əmirxanın inamı

“Heç kimin haqqı heç kəsin boynunda qalmır”. Əmirxan hələ kiçik yaşlarından atasından eşitdiyi bu kəlmələri tez-tez xatırlayar, tay-tuşlarının yanında təkrarlayardı. Balaca ikən mənasını tam anlamasa da, hardan eşitmişdisə, “haqq” sözünün mahiyyətini başa düşürdü. Və ona elə gəlirdi ki, bütövlükdə həmin kəlmələrin mənasının ağırlığı da məhz bu “haqq” kəlməsinin “çiyinlərindədir”. Bir də eşitmişdi ki, haqq olan Allahdır. Bildiyi də elə bu idi, vəs-salam. Yəqin uşaq fəhmi ilə anlamışdı ki, həmin beş-altı kəlmənin içərisində “haqq” sözü varsa, deməli, Allah kəlamıdır. Və onu harda gəldisə xatırlamağa da, təkrarlamağa da dəyərdi...

Əmirxan böyüdükcə, həyat təcrübəsi artıqca ondan ötrü, “heç kimin haqqı heç kəsin boynunda qalmır” - kəlmələrinin mənası da böyüyür, eninə-uzununa kök atıb yaddaşının dərinliklərinə qədər uzanırdı. Amma təcrübə ilə yanaşı, atasının izahatları, olub-keçənlərdən misal gətirməsi də az rol oynamamışdı Əmirxanın dünyagörüşündə. Qulaqları ilə ondan eşit-

diklərinin oxşarını gözləri ilə həyatda gördükcə, həmin o kəlmələrin İlahi hikməti sübutunu tapırdı. İkinci Cahan savaşında, daha dəqiqi, keçmiş sovet dövründə Böyük Vətən müharibəsi adlanan 1941-45-in davasında iştirak edən atası Çaparxanın söylədikləri isə balaca Əmirxanı heyrətə gətirər, oturub saatlarla kişinin söhbətinə qulaq asardı. Çaparxan da söhbətin axırını, necə deyərlər, fırladıb elə yerə gətirirdi ki, oğlunun eşitmək istədiyi kəlmələrin yeri görünsün.

Atasının müharibə veteranı olmasına görə idimi, ya nə idisə Əmirxan savaş filmlərinə baxmağı çox xoşlayardı. Xoşa gəlməyən bir şey vardısı, o da Çaparxan kişinin yorunuq-ərinik vaxtında, filmin nümayişi zamanı oğlunun onu suala tutması idi. Amma Çaparxan yorğunluğunu bürüzə verməz, oğlunun suallarını həvəslə cavablandırardı. Oğlu da şirniklənib sualı sual dalınca yağırdı. Əmirxana ən çox təsir edən isə sovet əsgərlərinin həlak olması və yaralanması səhnəsi idi. Ancaq döyüş yoldaşlarının, yaralıları öz kürəyində uzaq məsafəyə daşıyıb faşistlərdən xilas etməsini görəndə sevinərdi...

Əmirxan artıq böyümüş, Rusiyada hərbi xidməti başa vurub Azərbaycana, öz doğma kəndinə

qayıtmış, yenidən işə düzəlmişdi. Amma xobbisin dəyişməmişdi, yenə də müharibə filmlərinə azarkeşlik edirdi. Bir dəfə faşizm üzərində qələbənin ildönümü ərəfəsində həmin savaşa həsr olunmuş filmə atası ilə birgə baxarkən gözlədiyi kadrlar diqqətini çəkdi. Filmdə sovet əsgərlərindən birinin, ayağından yaralanmış döyüş yoldaşını çiyinə götürüb, üç kilometrə yaxın məsafə qət etdiyi, hərbi səhra hospitalına çatdırdığı nümayiş olunurdu. Bu kadr Çaparxan kişini xeyli kövrəltdi. Xəyal qanadında sürətlə müharibə illərinə, döyüş meydanına qayıtdı. Özünü saxlaya bilmədi, gözlərindən axan yaş yanağını islatdı. Atasının belə bərk kövrəlməsi Əmirxanın diqqətindən yayınmadı. – Nə olub ki, atacan?! – deyərək həyəcanla soruşdu.

– Heç nə, bala, narahat olma, - Çaparxan cavab verdi. – Döyüş vaxtı yaralanan əsgər yoldaşlarımdan birini mən də çiyinə götürüb xeyli yol getmişəm, - dedi.

Əmirxan təəccübləndi:

– Doğrudan? Bəs, indiyə qədər bunu mənə niyə deməmişən?

– Söhbət eləmişəm, mənim balam, o vaxt sən hələ balaca idin, yəqin unutmusan, - Çaparxan

kişi cavab verdi. Və milliyyətə moldovan olan döyüş yoldaşını yaralı halda 7 kilometr məsafəyə qədər necə apardığını gənc oğluna danışdı.

Çaparxan danışdıqca Əmirxan onu ilk dəfə görürmüş kimi, təkrar-təkrar başdan ayağa süzür, sanki atasına həsəd aparırdı...

Aradan bir neçə il keçmişdi. Qış fəslı idi. İş yerindən Moldovanın paytaxtı Kişinyova ezam edilmiş Əmirxan bu yerlərin soyuğuna dözməyib bərk xəstələnmişdi. Halı getdikcə pisləşirdi. Birlikdə işlədiyi yaşlı bir moldovan qadın ona yaxınlaşaraq, “gəl mənimlə gedək, səni evdə müalicə edərim”, - dedi. Əmirxan qadının təklifini qəbul etdi. Xəstəliyinə görə bir neçə gün işə çıxmadı. Ev sahibəsinin Vasya adlı nəvəsi, azərbaycanlı qonaq darıxmasın deyə, Böyük Vətən müharibəsinin iştirakçısı olan babasının foto-albomunu baxmaq üçün ona uzadaraq:

– Baxın, əmican, yaqın sizin üçün də çox maraqlı olar, - dedi.

Əmirxan albomu uşağın əlindən alıb acgözlüklə vərəqlədi. Döyüşçünün albomunda atası Çaparxanın şəklini görəndə sanki donub qaldı. Gözlərinə inanmırmış kimi təəccüblə: - Bu kimin şəklidir? – deyə soruşdu.

– Oğlum, bu bir azərbaycanlı balasının şəklidir, adı da Çaparxandır, - qoca döyüşçü cavab verdi. – Həmin adam məni yaralı vəziyyətdə 7 km məsafəyə qədər çiyində apararaq, alman əsgərlərinin əlinə keçməyə imkan verməyib, - dedi.

Əmirxan fikrə getdi. Xəyal onu bir neçə il əvvələ qaytardı. Vaxtilə atasından eşitdiyi “heç kimin haqqı heç kəsin boynunda qalmır”, - sözləri qulaqlarında cingildədi.

Fevral 2014

Nisəbəyimin tənhalığı

Kazım sanki qaragünlü doğulmuşdu. İki yaşında ikən atası iş dalınca xarici ölkəyə üz tutmuş, cəmi üç ildən sonra qara xəbəri gəlmişdi. Beş yaşından tək anasının himayəsində yaşayan Kazımın sevincli, bəxtəvər günləri az olurdu. Hələ sağ ikən atasının aybaay göndərdiyi və anası Şəlalənin də yaman günlük üçün yığıb saxladığı pul da tükənmək üzrə idi. Hamının namuslu, qeyrətli qadın kimi tanıdığı gəlin, bir müddətdən sonra üzüqara yoxsulluğun özünü göstərəcəyini düşündükcə az qalırdı ki, başını itirsin. Zavallı qadın münasib iş də tapa bilmirdi ki, gözünün ağı-qarası olan balaca Kazımı halal zəhmətlə böyüdüb boya-başa çatdırsın.

Hara əl atırdısa əli boşa çıxırdı Şəlalənin. Kasıblıq da yavaş-yavaş boz sifətini göstərirdi. Hər şeydən xəbərsiz uşaq isə öz aləmində idi. Çox vaxt çölə-bayıra çıxmırdı deyə, əyin-başını qonşu uşaqlarla müqayisə etmir, artıq nim-dəlaşmış pal-paltarının dərdini çəkmirdi.

Anasının bir neçə gün əvvəl ucuz qiymətə aldığı oyuncaq tapançasını, bir də “Nuh əyyamından qalma” balaca oyuncaq “Mercedes”ini heç nəyə dəyişməzdi. Amma boz üzünü göstərən təkcə kasıblıq deyildi. Eyni sifəti əvvəllər tez-tez onlara gəlib gedən, fəqət atasının ölümündən sonra ayaqlarını kəsən qohum-əqrəba da göstərirdi. Bir-iki yaxın qohum varıydı ki, onlar ayaqlarını təmiz kəsməsələr də, gediş-gəlişi seyrəltmişdilər. Şəlaləni kasıblıqdan çox elə bu dərd üzürdü. O, balaca Kazımı, adamlığını hələ sona qədər itirməyən qaynı Ağakışiyə, daha doğrusu, onun arvadına tapşırıb, iş tapmaq ümidi ilə səhər tezdən evdən çıxar, günorta, bəzən də axşama yaxın evə dönərdi.

Yaşadığı rayon mərkəzində Şəlalənin ayaq döymədiyi dövlət idarəsi qalmamışdı ki, heç olmasa həftənin bir-iki gününü istirahətdə keçirib vaxtını övladına sərf edə bilsin. Özəl müəssisələrdə isə şərtlər çox ağır idi, axşama, bəzən də gecə yarısına qədər işləmək lazım gəlirdi. Elələri də vardıydı ki, uzun iş saati ilə bərabər əmək haqqı da az olurdu. Amma qadını üzən bu da deyildi. Özü və azyaşlı oğlundan ibarət ailəni dolandırmaq üçün belə müəssisələrin verdikləri məbləğ kifayət

edirdi. Şəlalənin heysiyyatına toxunan bir şey varsa, o da damarlarında qeyrət əvəzinə ehtiras dolanan bəzi harın, əxlaqdan, mənəviyyatdan kasıb kişi müdirlərin iş axtaran qadınlara əxlaqsız təklifləri idi. Əlacı olsaydı belələrini öz əlləri ilə boğub öldürər, ya da qohum-qardaşına deyər, onlar da bir əncam çəkərdi. Ancaq tərslikdən qadın ata-anasının tək övladı idi. Qohum-əqrəbə da ki, yaralı barmağa yaramırdı.

Düzdü, qaynı Ağakişi bir az xoşqeyrət olsa da, atılıb-düşməyi, hay-küy salmağı, hədə-qorxu gəlməyi, bir sözlə, yağmasa da guruldamağı vardı. Di gəl ki, adında “kişi” sözünü gəzdirdiyinə baxmayaraq, arvadağız idi Ağakişi. Eşitdiklərini ağzında ilinməyə qoymaz, elə dərhal da arvadı Nisəbəyimə çatdırardı. Nisəbəyim də ki, elə bil söz poçtalyonu idi. Aldığını bütün rayon boyu ötürərdi. Şəlalə də bilirdi ki, ağzıgöyçəklər sözü ucuz alıb baha satacaq, eşidib bilən xəbərin başına ip salıb “urus afçarkası” kimi gəzdirəcək, ortada bir şey yox ikən hərənin ağzından bir avaz çıxacaqdı. Ona görə abırına qısılib dərini içində gəzdirdi. Və elə gəzdirə-gəzdirə də günlərin birində yatağa düşdü. Xəzan yarpağı kimi gündəngünə saralıb soldu.

Qardaşının yadigarı idi deyə, nə qədər olsa da Ağakişinin Kazıma və onun anasına ürəyi yanırıdı. Şəlalə yatağa düşəndən həm xoş qeyrətinə bir az sərtlik qatmış, həm də ürəyi yuxaya dönmüşdü. Qadına söz də vermişdi, uşağı himayəsinə götürəcək, yaxşı baxacaq, öz övladlarından ayırmayacaqdı. Amma bu, Ağakişinin saydıqları idi...

Şəlalə dünyasını dəyişmişdi. Ağakişi də söz verdiyi kimi, balaca Kazımı himayəsinə götürmüşdü. İlk vaxtlar anasının xiffətini çəkən, kür-rüyünü eləyən uşaq isə yavaş-yavaş əmisinə də, əmisinin arvadına da öyrəşir, əmisi uşaqlarına qaynayıb qarışırdı. Kazımın rəhmətlik atasının mülkünü öz adına sənədləşdirən Nisəbəyim də insafən pis baxmırdı uşağa. Amma məktəb yaşı çatanda elə bil arvadın, necə deyərlər, tutması tutdu. Kazımın dərəcə getməsinə əngəllədi. Ərinin başını tovlayıb, - çəlimsiz uşaqdır, qoy bir il də keçsin, baxarıq, - dedi. Ağakişi qəlbində razı olmasa da, gözlərini çırpışdırıb susdu. Bundan sonra uşağın qara günləri başladı.

Kazımın dördüncü sinifdə oxuyan əkiz əmisi uşaqları – Əfqan və Nuranə səhər tezdən məktəbə, Ağakişi də işə yollanandan sonra Nisəbəyim gün verib işıq vermirdi Kazıma. İnsafı getdikcə

gödələn qadın qarğıdalı sütülü kimi ütürdü onu. Böyük yerinə də işlədirdi, uşaq yerinə də. Əfqanla Nuranə məktəbdən evə dönəndə zor-xoş onların qulluğunda durardı. Düzdü, Ağakışinin yanında o qədər də “ağ” eləmirdi Nisəbəyim. Kişi evə gələndə Kazıma bir az dinclik verirdi. Yazıq uşağın ağzı göydə idi ki, əmisi evə tez gəlsin və o da ayaqlarını qatlayıb bir hovur otursun. Belə günlər isə az olurdu. Amma həftələr, aylar ötdükcə Nisəbəyim əvvəl Ağakışinin yüngül beynini çevirdi, sonra da rəngləri bir-birinə qatdı, “ağ” elədi. Axırda Kazım əmisindən də ümidini üzdü. Toranlı-boranlı bir gündə evi tərk edib getdi.

Uşağın evdən qaçması Nisəbəyimin vecinə də deyildi. Amma işdən gec qayıdan Ağakışinin soraq eləmədiyi, gəzmədiyi yer qalmadı. Gecədən xeyli keçmiş geri qayıtdı. Nə illah elədisə yata bilmədi, səhərə kimi yerində ilan kimi qıvrıldı. Səhər tezdən oyanıb düşdü rayonun canına. Gördüm deyən olmadı Kazımı. Uşaq elə bil yağlı əppək olub göyə çəkilmişdi. Ağakışı bu dəfə də, əli ətəyindən uzun, evə döndü. Ağına əlli fikir gəlirdi. Gözləri yer görmürdü, bütün fikri-zikri Kazımın yanında idi. Qəflətən vahiməli səs eşidib başını qaldırdı. Dərindən çıxıb evə qayıdan

Əfqanla Nuranə atasını görüb, yolu o taya keçmək istəyərkən, yüksək sürətlə hərəkət edən “Mercedes” markalı avtomobilin ön hissəsinə dəyib bir neçə metr kənarda asfalta çırpılmış, yerindəcə keçinmişdilər. Ağakəsi də uşaqların müsibətinə dözməmiş, ürəyi partlayıb ölmüşdü...

Üzücü tənhalığın çox sürətlə qocaltdığı Nisəbəyim bir nəfər rayon sakininin dələduzluq yolu ilə ələ keçirdiyi mənzilindən bayıra atılaraq, səfil həyat sürməyə başlamışdı. Gecəni evlərin zirzəmilərində keçirər, gündüzlər üzünü gizlədib dilənərdi. Axır vaxtlar yolunu tez-tez, xüsusilə də səhər çağlarında rayon prokurorluğunun yerləşdiyi binanın qarşısından salardı. Elə həmin vaxtlarda 25-26 yaşlarında səliqə ilə geyinmiş bir gənc avtomobildən düşərək qadının ovcuna kağız pul basıb, binaya daxil olardı. İyirmi il əvvəl Nisəbəyimin evini tərk etməyə məcbur olan həmin gənc Kazım idi.

Fevral 2014

Yad havalı qadın

Natiq kədərli görünürdü. Elə bil dünyanın bütün dərini ürəyinə yükləmişdilər. Dindirən ol-saydı yaz buludu kimi dolmuş gözlərinin yaşını tökəcəkdə. O, son bir ayda onsuz da düz-əməlli gəlir gətirməyən dükanın qapısını qıfıllayıb evə tələsdi. Yan-yörəsinə baxmadan addımladı. Qayğılı-qayğılı aranı dağa, dağı arana daşıyırdı sanki.

Nadir fikirli olduğundan hara getdiyini özü də bilmirdi. Bir də başını qaldırıb özünü dükandan xeyli kənardakı dayanacaqda gördü. Yenicə dayanmış avtobusa minmək istəyirdi ki, ayaq saxladı. Deyəsən, işlətdiyi dükanın gətirdiyi gəlir hesabına bir neçə il əvvəl aldığı “Opel” markalı minik avtomobilini yaddan çıxarmışdı. Tez geriye qayıtdı. Dükanın qarşısında saxladığı “Opel”ə oturub mühərriki işə saldı. Vaxtilə baha qiymətə aldığı əla təmirli mənzilinin dəmir darvazasına nə vaxt çatdığını da hiss etmədi. “Opel”i həyətə salıb birbaşa qaraja sürdü. Ömür-gün yoldaşı Lətafət xanım səs eşidib pəncərədən boylandı. Ərinin belə erkən qayıtmasından əndişələndi. Bayıra çıxmasa da elə ayaqüstəcə dayanıb onu gözlədi. Bayaqdan

diqqətlə başdan-ayağa süzdüyü əri, ayaqlarını mənzilə yenicə basmışdı ki, əlüstü soruşdu:

- Nə əcəb tez gəldin?

- Heç, başım bərk ağrıdı, bu vəziyyətdə işləyə bilmədim. Bir də ki...

Natiq sonuncu cümləsini tamamlamadı. Keçib divanda əyləşdi. Lətafət ərinin izahatına inanmadı. Qadın haqlı idi. Onsuz da son iki-üç həftədə dükanın əvvəlki qədər gəlir gətirmədiyini bilirdi. Bir də ki, Natiq həmişə gündəlik qazancın yalnız cib xərcliyi üçün kiçik bir hissəsini özündən ötrü ayırar, yerdə qalan hissəsini də gətirib Lətafətə verərdi. Lətafət də sevinə-sevinə pulları alar, üç yerə bölərdi. Həmin o üç hissədən birini yalnız özünün nəzarət edə biləcəyi yerdə saxlayar, ikinci hissəni ailənin gündəlik xərci üçün ayırar, yerdə qalan əhəmiyyətli hissəni isə xüsusi olaraq özünə götürərdi. Beləliklə, əli hər gün pulla oynayardı qadının.

Lətafət xanım ali təhsilli müəllim olsa da, universiteti bitirdiyi ildən başlayaraq cəmi üçcə il ixtisası üzrə işləmişdi. Natiqlə evlənəndən sonra ərinin yaxşı qazancı olduğu üçün onu işləməyə qoymamışdı. Sovet hökuməti dağılandan az sonra ərinin açdığı dükandan gələn gəlir qadın üçün kifayət edirdi. Natiq işdən qayıdan kimi qabağına

qaçar, kişinin qulluğunda dayanardı. Bir ana kimi uşaqlarını da çox sevirdi Lətafət xanım. Amma son bir neçə ayda gəlirin xeyli azalması qadının xasiyyətində dəyişiklik yaratmışdı. O, tez-tez əsə-biləşir, bəzən səbəbsiz yerə uşaqlarını da qarğıyır, deyirmək üçün bəhanə gəzirdi sanki. Hətta ərinin üzünə qayıtdığı vaxtlar da olurdu Lətafətin. Necə deyərlər, elə bil süpürülmüş yerdən “dava kağızı” axtarardı qadın.

Ailənin büdcəsi getdikcə azaldığına baxmayaraq, Natiq çox sevdiyi arvadının işləməsinə hələ də razı deyildi. Qadın öz istəyini bir neçə dəfə eşitdirmişdi ərinə. Artıq dükanı çox ucuz qiymətə icarəyə verib taksi sürücüsü işləyən Natiq də həmişə eyni cavabı vermişdi. İndi isə bıçaq sümüyə dirənmişdi. Düzdü, ailənin vəziyyəti o qədər də böhranlı deyildi. Əvvəlki kimi cah-calallı yaşamasalar da bəzən normal, bəzən də orta səviyyəli yaşayışı vardı ailənin. Amma həmişə əli pulla oynamışdı deyə, qadın indiki vəziyyətlə barışmaq istəmirdi. Tez-tez hirs-hikkəsini ərinin üstünə tökürdü ki, bəs camaatın arvadları işləyir, nə vaxta qədər kor qız kimi evdə oturmalıyam. Kişi də baxıb gördü ki, Lətafətin əsəbləri gündəngünə korlanır, ailədə dava-dalaş olur və bu da artıq yetkinlik yaşına çatmış uşaqlara pis təsir göstərir.

Ona görə canını dişinə tutub işləməyə razılıq verdi. Lətafət də gedib məktəblərdən birində müəllim işlədi...

Qadının müəllimlikdən aldığı əmək haqqı dükanın əvvəllər gətirdiyi gəlirlə müqayisədə çox cüzi olsa da, ailənin xərclərini ödəyirdi. Amma əvəzində Natiqin anasından əmdiyi südü burnundan gətirirdi Lətafət. Düzdü, ilk maaşını alana qədər qadın özünü normal aparırdı. Amma əmək haqqı rəsmi qaydada artmasa da, məktəb direktorunun hansı yollasa qadının maaşına nəzərə çarpan əlavələr etməsi onun davranışına da təsir etmişdi. Lətafətin həm xasiyyətində, həm də geyim-kecimində ciddi dəyişiklik hiss olunurdu. Natiq də əvvəl-əvvəl abırına qısılib o qədər də açıb ağartmırdı. Oğlu Elxana və qızı Aynışana görə, həm də ailənin dağılmaması xatirinə dözürdü.

Ancaq necə olsa da, Natiq kişi xeylağıydı, vaxt uzandıqca arvadının geyiminin aşağıdan yuxarıya doğru qısalması onu haldan çıxarırdı. Kişini əndişəyə salan həm də adi bir orta məktəb müəlliminin əmək haqqının müəmmalı şəkildə getdikcə artması idi. Lətafətin paltarlarının gödəlməsi ilə maaşının artımı arasında hansısa əlaqə axtarmağa başlamış, düz beşinci ayın

tamamında əmək haqqını alaraq, ikinci növbədən çıxıb evə qayıdan arvadı gözüne birtəhər dəymişdi. Elə bil hallanmışdı qadın. Hətərən-pətərən danışa-danışa ayaqqabısını soyunub qapıdan içəriyə girər-girməz Natiq acıqlı-acıqlı soruşdu:

- Bu nə görkəmdi, heç utanırsan uşaqlardan?

Lətafət elə bil bu sözü gözləyirdi. Qapının ağzındaca bomba kimi partladı. “Gül ağzını” açıb otuz iki dişinin dibindən gələn yağdırdı. – Belə əcəb eləyirəm, özüm bilərəm, üst-başımın, dil-dodağımın, kef-damağımın vəkili deyilsən ki, - dedi. Amma dişinin dibindən gələn tək-cə “xoruz səsi eşitməmiş” rəngbərəng söyüş-filan deyildi. “Gül ağzı” həm də spirt qoxuyurdu. Natiq daha səsini içinə salıb susdu. Lətafət də öz-özünə xeyli deyib, donquldanıb sakitləşdi. Elə pal-paltarlı çarpayının üstünə uzanıb yuxuya getdi...

Natiq həmin gecəni düz-əməlli yata bilmədi. Səhərə qədər o yan bu yana çevrildi, arvadının hərəkətlərini xəyalına gətirdikcə yanıb yaxıldı. Nəhayət qəti qərara gəldi. Elə günü sabahdan boşanma ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edəcəkdi. Amma yetkinlik yaşına çatmış uşaqların sonrakı taleyini düşünəndə qarayanız bənizi xəzan yarpağı kimi saraldı, ürəyi yuxaldı. – Yaxşısı

budur ki, bir az da gözləyim, bəlkə arvadın könlünə insaf düşdü, uşaqlara yazığı gəldi, - deyə fikrindən daşındı. Ancaq Natiq yanılmışdı. Lətafət getdikcə azğınlaşır, əri ilə, uşaqlarla istədiyi kimi rəftar edirdi. Qadına elə gəlirdi ki, hansı “havanı” çalsa, əri də, uşaqları da həmin “havaya” köklənməli idi. Sanki Natiqin acığına geyimini təkcə aşağıdan yuxarı deyil, həm də yuxarıdan aşağıya doğru getdikcə qısaldırdı.

Lətafət yanılmışdı. Artıq nə Natiq, nə də uşaqlar onun “havasına” oynamaq istəmirdilər. Çünki qadının çaldığı “hava” özümüzün deyildi, yad eldən ixrac olunmuşdu. Natiq də fikrini qətiləşdirmişdi: ya Lətafət “havanı” dəyişdirməli, ya da nikah şəhadətnaməsində dəyişiklik aparılmalıydı. Qadın isə fikrində qəti idi, çaldığı “havanı” dəyişdirməyəcəkdi. Artıq boğaza yığılan ərinin boşanma qərarı da halını dəyişdirmədi Lətafətin. Qadın ümidini Elxanla Aynışana bağlamışdı. – Qoy olsun, belə yaxşıdır, onsuz da uşaqlar mənimlə qalacaqlar, - deyirdi. Amma qadın yanılmış, məhkəmə prosesində hər iki uşaq Lətafətdən imtina etmişdi, məktəb direktoru da vəzifəsindən kənarlaşdırılmışdı.

Mart 2014

Kərəməlinin paxıllığı

Bahadır kişi bir az kasıbyana yaşasa da, kəndin sayılıb seçilən adamlarından idi. Heç kəsə işi olmaz, kimsənin paxıllığını çəkməzdi. Ağsaqqallığı, ağıllı məsləhətləri də vardı. Dilindən acı söz çıxmaz, əlindən bəd işlər gəlməzdi Bahadırın. Hərdən imkan tapanda özündən kasıblara yardım əlini də uzadardı. Belə xasiyyətinə görə üç-dörd nəfər hal-qılıqsız adamdan savayı, kənd camaatının hamısı onun hörmətini gətirər, məsləhətlərinə qulaq asar, bir sözünü iki eləməzdi. Bu da həmin o üç-dörd nəfərin xoşuna gəlməzdi.

Amma bu azlığın içərisində Kərəməli adında birisi varıydı ki, zalımlığı, eqoistliyi, paxıllığı və necə deyərlər, əlləm-qəlləmliyi ilə kənddə ad çıxarmışdı. Yetdiyinə yetər, yetmədiyinə daş atardı. Ancaq Kərəməlinin daldan atdığı daş da çox vaxt topuğa yox, xoşlamadığı adamların bir-başə ürəyinə dəyər, qəlbini qırar və sanki o da bundan ləzzət alardı. Bir sözlə, Kərəməlidə zərrə qədər də insaf və mürvət, mərifət və qanacaq yox idi. Dədə-babasından qalma var-dövlət, pula çe-

virdiyi qır-qızıl onu quduz it kimi qudurtmuş, cızığından çıxartmışdı. Özündən başqa heç kəsin irəli getməsinə, var-dövlət sahibi olmasına istəmirdi. Kərəməli həm də həddən artıq xəsis idi. Yığdığı pulları xərcləməyə, övlad-uşağına sərf etməyə əli gəlməzdi.

Kərəməli evdə saxladığı pulunun say-hesabını da itirmişdi. Və qərribə idi ki, belə bəd xasiyyəti ilə gündən-günə varlanır, bu da kənd camaatını təəccübləndirirdi. Daha “paxıl artmaz” kimi atalar sözünə, el məsəllərinə inanmırdılar. Bahadır kişi isə adamları səbirli olmağa çağırır, “bunu bilin ki, yerin-göyün sahibi var, belə getməz”, - deyər camaatı inandırmağa çalışırdı. Onun axır vaxtlar tez-tez işlətdiyi bu kəlmələr Kərəməlinin də qulağına çatmış və Bahadıra əməlli-başlı ziyan vuracağına söz vermişdi. Amma hardan başlamalı? Sanki savab iş görəcəkmış kimi buna görə elə hey fikirləşir, yuxu da yatmırdı.

Pul saymağı yaxşı bacarsa da, Kərəməli savadsızın biri idi. Məktəbin canı ondan qurtarsın deyər, “tramvay altında qalmış” “3” yazıb attestat versələr də, dördüncü sinifdən bu yana kitab üzü açmamışdı. Kitab-dəftər görəndə elə bil qutuda ilan görərdi. İllah da ki, dəqiq elmlərdən, xüsusilə fizikadan lap zəhləsi gedərdi. Dərsdə uc-qulağın-

dan eşitdiyi Nyutonun adı çəkildə sanki var-dövlətinə, qır-qızılına, bir sözlə, mirasına sahib çıxdığı dədə-babasının goruna söyərdilər. Arximedin adı gələndə elə bil başına bir vanna qaynar su tökərdilər. Bu adamla bağlı yaddaşında ilişib qalan isə təkcə “evrika” sözü idi. İnsafən bunun Azərbaycan dilində “tapdım” anlamına gəldiyini də unutmamışdı. Amma indi Arximed də, onun vannadakı kəşfi də karına gəlmişdi. Gecənin bir aləmində “evrika, evrika”, - deyib ucadan qışqırdı. Cəld ayağa qalxıb pal-paltarını geyinərək evdən çıxdı...

Səhərin əlaqədarlığında Bahadır kişinin həyatına çoxlu adam toplaşmışdı. Yaxın qonşusu Kərəməli də həmin adamların içində idi. Yayın cırhacırında Bahadırın min bir əziyyətlə biçib tökdüyü, yığıb-yığmaladığı, toplayıb düzəltdiyi böyük ot tayasına od düşmüşdü. Səhərin açılmasına təxminən iki saat qalmış baş verən yanğından xəbər tutan qonşular, özlərini yetirib əllərindən gələni etsələr də gec idi. Taya tamamilə yanıb külə dönmüşdü.

Hər kəsin xeyir-şərinə yarayan Bahadır kişiye kimsənin ziyan vurması heç kimin ağlına gəlmirdi. Kənd camaatının, elə Bahadırın da şübhələndiyi bir adam varsa, o da adamlara qarışib təəssüflənən, zahirən kədərli görünsə də, iç

dünyasında toy-bayram havası çalınan Kərəməli idi. Amma kimsənin sübutu yoxuydu deyə, üstünə getmək istəmirdi. Kərəməli də ki, işini ehtiyatlı görmüş, hadisə yerində heç bir iz qoymamış, dəlil-sübut üçün ipucu verməmişdi. Yanğınla bağlı tək verdiyi bir şey varsa, o da ağızucu təsəlli idi.

Kərəməli Bahadıra boğazdan yuxarı dil-ağız eləyib evinə qayıtdı. Adəti üzrə illərdən bəri yığdığı pullara baxmaq istədi. İçərisindəki pulla birlikdə iri sellafon torba yoxa çıxmışdı. Özü kimi əlləm-qəlləm olan 13 yaşlı oğlu Nəsibdən şübhələnən Kərəməli onu yanına çağırırdı. Uşağı dilə tutub şirnikləndirdi, bahalı velosiped vəd verdi. Bu qədər var-dövlətin içərisində atasının xəsisliyinin əzabını yaşayan Nəsib də illərdir həsrətində olduğu velosipedə susayıb gizlətdiyi pulun yerini nişan verdi. – Pulları srağagün gecə qonşumuz Bahadır əminin ot tayasının altında gizlətmişəm, - dedi. Oğlundan bu sözü eşidən Kərəməli tappıltı ilə yerə sərilib canını tapşırdı. Onun dəfn mərasimində on beş-iyirmi nəfər yaxın-uzaq qohumdan, bir də özü kimi üç-dörd əlləm-qəlləm kənd adamından başqa kimsə yox idi.

Mart 2014

Sirli əməliyyat

Hava bərk soyuq idi. Tikintisi hələ tam başa çatmamış hündürmərtəbəli binalardan birində gözətçi işləyən Mirzəbala kişi gecə növbəsindən çıxıb evə tələsdi. Yolun o tayına yenicə keçmişdi ki, sağ böyrəyində ağrı hiss elədi. Yaxınlıqdakı aptekə dönüb əczaçı xanımın məsləhəti ilə bir qutu ağrıkəsici həb aldı. Bayıra çıxıb həblərdən birini barmağının köməyi ilə boğazına, ordan da mədəsinə ötürdü. Təxminən 100-120 metrlikdəki dayanacağa çatana qədər ağrıları tədricən keçib getdi. Avtobusa oturub evə yollandı. Yaşadığı evin dördüncü mərtəbəsində yerləşən mənzilinə yenicə ayaq basmışdı ki, ağrıları təzədən başladı. Bir yandan da gecənin yuxusuzluğu onu əldən salmışdı. Əhəmiyyət verməyib mətbəxə keçdi. – Boş şeydir, keçib gedər, - dedi. Yüngülvari səhər yeməyi yeyib yatağına uzanmaq, gözünün acısını almaq istədi. Elə bu vaxt arvadı Sərengül xanım geyim-kecimli başının üstünü kəsdirdi. – Dur ayağa, xəstəxanaya gedirik, - deyər ərklə üstünə qışqırdı. Mirzəbala da eyni tonda cavab verdi:

– Boş ver, ay arvad. Nə xəstəxana, nə həkim,

qoysana bir hovur yatıb yuxumuzu alağ?

– Yaxşı, uşaqlıq eləmə, qalx ayağa, bax, budur, deyirəm, sənin bu tənbəlliyin başına əngəl olacaq, - deyə Sərəngül əl çəkmədi.

Elə bil Mirzəbalanın tırı tutmuşdu. Yenə də inadından dönmədi. İki ayağını bir başmağa dirəyib, “gərək yatıb yuxumu alam, sonrasına da baxarıq” – dedi. Daha arvad da inad eləməyib əl çəkdi. – Qoy yatıb dincəlsin, bir az yuxusunu alsın, nəhardan sonra zorla da olsa həkimə apararam, - deyə sakit səsle öz-özünə deyindi. Və mətbəxə keçib nahara hazırlıq gördü. Mirzəbala da elə bil bayaq böyrəyi ağrıyan adam deyildi, xorna çəkib şirin-şirin yatırdı. Arvadı onu yuxudan oyadanda saat 3-ə yenicə işləmişdi. Mirzəbala oyanıb üz-gözünü turşutdu. Sərəngül ərini heç vaxt belə görməmişdi. Oyanan kimi cəld ayağa qalxar, bayıra çıxıb havasını dəyişər, sifətinə gülümsər ifadə verərdi. İndi Mirzəbalanı belə göründə narahat oldu. – Nə olub, ay kişi, yenə ağrıyırsan? – deyə nigarançılıqla soruşdu.

– Hə, bu zəhrimara qalmış yenə tutdu, bir az ağrılarım var, - dedi.

Sərəngül daha sözü uzatmayıb, onu mətbəxə səslədi. Bişirdiyi borşu isti-isti qarşısına qoydu.

Mirzəbala da çox sevdiyi bərşdan iki boşqab yeyib kəmərinin altını bərkitdi. Üstündən də bir stəkan çay içib yenidən yatağına uzanmaq istədi. Amma Sərəngülün fikri bu dəfə qəti idi. Yarızor-yarıxoş, Mirzəbalanı geyindirib qabağına qataraq xəstəxanalardan birinə apardı. Qarşısına çıxan tibb bacılarının birindən böyrək həkimini soruşdu. Tibb bacısı da elə birbaşa Arif adlı həkimini məsləhət gördü. Və nədənsə sevincək onların qabağına düşüb dediyi həkimin kabinetinə gətirdi. Həkim də xəstəni görcək sevindi. Gözlərinin və başının hərəkəti ilə tibb bacısından razılığını bildirdi. Göz-qaş eləyib yola saldı. Sonra gələn adamlara tərəf dönərək: - xəstə hansınızdır, - deyə soruşdu. Mirzəbala ağzını açmağa macal tapmamış, Sərəngül cavab verdi. Başının işarəsi ilə ərini göstərərək dedi:

– Doktor, Allah sizdən razı olsun, xəstə bu kişidir, böyrəyindən şikayəti var, özü gəlmək istəmirdi, zorla gətirdim. Necə deyərlər, az işdən çox iş əmələ gəlir, dedim bəlkə ciddi məsələdir.

Həkim eynəyini masanın üstündən götürüb gözünə taxdı. Sərəngülü də, ərini də oğrun-oğrun süzdü. Qayıdıb Mirzəbaladan soruşdu:

– Kişi, nə məsələdir, böyrəklərin çoxdanmı

ağrıyır? Ağrılar şiddətliirmi, əsasən hansı tərəf və nə vaxtlar ağrı verir?

– Doktor, səhərə yaxın sağ böyrəyimdə yüngülvari ağrı hiss elədim, bir ağrıkəsici alıb qəbul edəndən sonra sakitləşdi, arada yenidən ağrımağa başladı. Amma indiyə qədər elə bir ağrı hiss etməmişəm. Hazırda da ağrılarım yoxdur.

Həkim gülümsəyib dedi:

– Bu sizə elə gəlir, əslində çox ciddi bir xəstəliyin əlaməti də ola bilər. Hər halda ultrasəs müayinəsindən keçsəniz yaxşı olar. Nəticəni isə gətirərsiniz, baxaram.

– Əlbəttə, əlbəttə, doktor, indi müayinədən keçər, – Sərəngül dilləndi. – Allah köməyiniz olsun, - dedi. Və əri ilə birlikdə kabinetdən çıxıb müayinə otağına yollandı. Müayinədən keçib yenidən Arif həkimin yanına qayıtdı. Həkim də diaqnozun nəticəsinə baxıb alnını turşutdu, ardınca başını buladı. Onun bu hərəkəti Sərəngülü qorxuya saldı. Tələş içərisində soruşdu:

– Doktor, siz Allah, düzünü deyin, qorxulu nəşə var?

– Qorxulu deyəndə ki, təcili əməliyyat olunmalıdır, amma narahatlığa əsas yoxdur, ümidvaram ki, yaxşı olar, - deyə Arif həkim bildirdi...

Sərəngül elə həmin axşam hay-küy salıb qohum-əqrəbaya xəbər verdi. Əməliyyat üçün həkimin istədiyi məbləği birtəhər tapıb topladı. Razılığa əsasən Mirzəbala elə ertəsi gün əməliyyat olunacaqdı. Sərəngül həmin gecəni rahat yata bilmədi. Amma Mirzəbalanın vecinə də deyildi. Sanki onun əvəzinə başqa birisinin böyrəyini doğrayacaqdılar. Gecəni tam ağrı-acısız keçirsə də, səhər açılan kimi arvadı ilə birgə həkimin qəbuluna yollandı. Lazımi analizlərdən sonra əməliyyat masasına qaldırıldı.

Arif həkimin dediyinə görə, təqribən bir saata yaxın çəkən əməliyyat uğurlu alınmışdı. Sanki heç nə olmamış kimi Mirzəbala da özünü çox yaxşı hiss edirdi. Amma nədənsə bir balaca əndişələnmiş, elə bil nəsə ondan ötrü müəmmalı qalmışdı. Cəmi iki gündən sonra evə buraxılarkən vaxtilə orta məktəbdə bir sinifdə oxuyan və Ariflə eyni xəstəxanada kardioloq işləyən Əsirxan həkimlə qarşılaşması sirli əməliyyatın üstünü açdı. Böyrəyində ciddi problemi olmayan Mirzəbalanın yalnız dərisi doğranmışdı. Yalançı böyrək əməliyyatına görə iki min manata yaxın pul xərcləyən Sərəngül həmin gecəni yata bilmədi, səhəri diri gözlü açdı. Səhər tezdən

qalxıb xəstəxanaya yollandı. Amma həkimi yerində tapa bilmədi. Arif həkim iki gün əvvəlki əməliyyatdan çıxıb şəxsi avtomobili ilə evə gedərkən qəzaya uğramış, başqa xəstəxanaya çatdırılaraq sol ayağı dizdən, sağ qolu isə dirsəkdən yuxarı amputasiya olunmuşdu.

Mart 2014

Atakişinin münafiqliyi

Hamının imanlı adam kimi tanıdığı, uzun illərdir rəhbərlik etdiyi iri dövlət müəssisəsində xeyirxah əməllərinə, alicənablığına görə adi süpürgəçidən, fəhlədən tutmuş müavinə qədər hər kəsin hörmətini qazanan Hacı Qəzənfər ciddi xəstəliyi ilə əlaqədar əcnəbi ölkələrdən birinə müalicəyə getmişdi. Onun məsləhəti ilə cəmi bir neçə aydır ki, işə götürülən, yaxınlarda isə müavin vəzifəsinə qədər yüksələn, bir az utancaq, bir az da təvazökar adam təsiri başıslayan, çoxlarının “müəllim” deyə çağırdığı Atakişi adlı birisi müvəqqəti olaraq müəssisəyə rəhbər təyin edilmişdi.

Hacı Qəzənfərin qəfil xəstəliyi işçilərin əlini bir müddət işdən soyutsa da, sonralar yavaş-yavaş buna öyrəşdilər. Və müəssisədə əvvəlki iş ahəngi bərpa olundu. Burda yeni rəhbərin davranışı, işçilərə münasibəti, özündən əvvəlki direktor kimi hər kəsin əməyini qiymətləndirməsi də az rol oynamamışdı. Müəssisənin gəlirlərində də geriləmə

müşahidə olunmurdu. Bir sözlə, Atakişinin işləri pis getmirdi. Qısa zamanda həm özünə inam yaratmış, həm də müəssisənin əvvəlki nüfuzunu bərpa edə bilmişdi. Amma işçilərin ona olan inamı cəmi üç-dörd ay çəkdi. Atakişi müəllim əsl sifətinin görünməyən tərəfini uzun müddət gizlədə bilmədi...

Hacı Qəzənfərin dövründə böyük şöhrət tapmış, nəinki öz işçilərinin, hətta başqalarının da rəğbətini qazanmış, çətin anlarda insanların ümid yeri kimi baxdığı müəssisə Atakişinin tamahının, haramxorluğunun ucbatından nüfuzunu sürətlə itirirdi. Müəssisənin ayrı-ayrı sexlərində böhranlı vəziyyət yaranmış, onlardan bir çoxu fəaliyyətini dayandırmaq təhlükəsi ilə üzləşmişdi. Vaxtilə yüksək gəlir gətirən müəssisənin birdən-birə müəmmalı çöküşü, maddi sıxıntılar içərisində yaşayan işçiləri təəccübləndirmiş, bir çoxunu şübhəyə salmışdı. Hamı problemin süni surətdə yaradıldığını düşünürdü. Amma Atakişinin zahiri görünüşü, yığıncaqlarda, böyük və kiçik məclislərdə insanları tez-tez mənəviyyata, əxlaqa, halallığa, nəcibliyə, səxavətə səsləməsi hərdən onun köməyinə də gəlirdi.

Əksəriyyət başqa cür fikirləşsə də, onun

yalanlarına inanan, ya da nədənsə özünü qəsdən belə göstərən bir-iki nəfər tapmaq olurdu. Və Atakişidən, onun yalanından, münafıqlıyından söz düşəndə həmin o bir-iki nəfər özünü irəli verib qahmar çıxır, ona haqq qazandırır. İş yoldaşlarının, xəlvətə düşəndə nəyə görə “Hacı Şakir” deyə çağırdığı Teyyub adlı birisi tez-tez Atakişidən sitatlar gətirir, camaatı sakitləşdirməyə çalışır. Teyyubun ən çox işlətdiyi isə “şükür” sözü idi. Belə mübahisələrin birində yenə də həmin o sevimli kəlməsini təkrarladı:

– A balam, Atakişi müəllim düz deyir, də, indi nə olsun ki, əmək haqlarınız aşağı düşüb, yarıya qədər azalıb, şükür eləmək lazımdı.

Teyyubun bu sözü çoxlarının narazılığına səbəb olsa da, səslərini içəri saldılar. Amma hər kəsin “Zakon Eldar” adlandırdığı bir nəfərin başına elə bil qaynar su tökdülər. Əsəblərini cilovlamağı bacarsa da, ironiya ilə, həm də hündür səslə cavab verdi:

– Ay sənə qurban olum, Teyyub, düz deyirsən, Allaha şükür etmək bizim borcumuzdur. Şükür etməyib neyləyəcəyik ki? Amma sən mənə başa sal görüm, bu böhranlı vəziyyət ki, deyirsiniz, Atakişinin özünə təsir eləyibmi?

– Hə, hə, bəs necə, hamıdan çox onun əmək haqqı aşağı düşüb, - deyə Teyyub təmkinlə cavab verdi.

– Ola bilməz. Bunu kim dedi?

– Necə yəni kim dedi? O günləri elə Atakişi müəllimin özü dedi ki.

Bu dəfə həddən artıq məlumatlı olan, təzə xəbərləri hələ radio və televiziyaadan əvvəl çatdıran “simsiz telefon” ləqəbli Arzumanın beyni qızdı. Elə bil “cin atına” mindi, hirsələnib özündən çıxdı:

– Bədbəxt oğlu bədbəxt, nə danışdığını bilirsən? Özü nə deməlidir ki? Məgər hiss eləmirsən ki, “vəziyyətin gərginləşdiyi” bu bir neçə ayda Atakişinin həyatı necə çiçəkləyib? Görmürsən ki, Atakişi öz dolanışığının bahar fəslini yaşayır? Biz yağışdan sonrakı göbələklər kimi artan maddi problemlər məngənəsində sıxılıb arıqladıqca, kibrit çöpünə döndükcə, Atakişi də gündən-günə şişir, pırsıyıb tökülür. Elə bil zalım oğlunu hava nasosu ilə doldururlar. Bizim övladlarımız çox şeyə tamarzıdır, dillərinə ayda bir dəfə ət dəyir, pal-paltarları da ki, nimdəşdir. Özləri də bir dəridir, bir sümük. Amma onun uşaqlarına bax, gör necə də gümrahdılar. Geyim-kecimləri də ki,

öz yerində. Görəsən, bizdən 20-30 qat artıq məvacib alan və həmişə aza qane olmağı məsləhət görən Atakişi müəllim özünü bizim yerimizdə təsəvvür edə bilirmi? Yox. Hələ eşitmişəm ki, yavaş-yavaş özünün şəxsi biznesini qurmağa başlayıb...

“Simsiz telefon” danışdıqca, faktları bircə-bircə ortaya çıxardıqca Atakişi müəllimin sifətinin görünməyən tərəfləri açılır, açıldıqca adamların hissləri də coşurdu. Onlar elə bu dəqiqə Atakişinin qəbuluna getmək, “sandığı açıb, pambığı tökmək” istədilər. Bu vaxt Arzumanın telefonu zəng çaldı. İçəridə səs-küy var idi deyə, bayıra çıxıb cavab verdi. Nə eşitdisə cəld içəriyə qayıdıb dedi:

– Ay camaat, qulaq asın, hələ heç yerə gedə bilməyəcəksiniz, yəni bunun bir mənası yoxdur, boşuna zəhmət çəkməyin.

– Niyə? – hamı birdən təəccüblə soruşdu.

– Ona görə ki, Atakişi müəllim artıq bir neçə qohum-əqrəbası ilə Həcc ziyarətinə yola düşüb.

Elə bil camaatın üstünə su ələndi. Hamının əli üzündə qaldı. – Atakişi müəllim hara, Həcc ziyarəti hara?! – deyə təəccübləndilər. – Yəqin Allah-Taala qəbul eləməz, – dedilər. Bu vaxt “Zakon Eldar” işə qarışdı:

– Ay camaat, elə deməyin, qurban olduğum Allah hər şeyi görən və biləndir. Atakişi müəllimin layiq olduğu qiyməti də, inşallah, Allah-Taalanın özü verəcək.

– Amin!!! – deyə hamı bir ağızdan dilləndi.

Cəmi beş-altı dəqiqə keçmişdi ki, “simsiz telefon”a daha bir zəng gəldi. Xəttin o başından danışan adam həyəcanlı səsle Atakişi müəllimin faciəli şəkildə öldüyünü xəbər verirdi. Amma bəd xəbərin ardınca şad xəbər də gəlmişdi. Müalicəsi uğurla başa çatan Hacı Qəzənfər iki-üç gündən sonra yenidən müəssisənin rəhbərliyinə qayıdacaqdı.

Aprel 2014

Elmirin kobudluğu

Elmiri yuxudan yataqxananın süpürgəçisi oyatmışdı. Süpürgəçi qadın otağın qapısını açıb içəri girəndə gözüne ilk sataşan, masanın üstündəki araq şüşəsi olmuş, bir az irəlində, qapının arxa tərəfindəki çarpayıda isə Elmiri görmüşdü. Amma bu cavan oğlan yatmış adamdan daha çox, dünyasını dəyişmiş insanı xatırladırdı. Onu bu vəziyyətdə görən süpürgəçi xanım əvvəlcə diksinib geri çəkilməmiş, lakin Elmirin yerindən təpənərək qərribə səslər çıxarması qadını cəsarətə gətirmişdi. O, dayanıb nə baş verdiyini aydınlaşdırmaq istədi. Masanın, çarpayının və ümumilikdə otağın səliqəsiz vəziyyətdə olması, üstəlik, Elmirin pal-paltarlı yatması onun sərxoşluğundan xəbər verirdi.

Qadın bir-iki dəfə çağırırsa da, heç nə başa düşülməyən qırıq-qırıq səslərdən başqa bir şey eşidə bilmədi. Süpürgəçi xanıma yalnız orası məlum oldu ki, artıq özünü idarə edə bilməyən oğlan araqdan zəhərlənib. Cəld aşağı düşüb təcili tibbi yardım çağırdı. Çox çəkmədi ki, həkim gəlib çıxdı. Müayinədən sonra Elmirin həqiqətən də

zəhərləndiyi aşkar edildi...

Elmir gözlərini açanda özünü xəstəxanada gördü. Başının üstünü kəsdirən həkim və tibb bacıları ilk tibbi yardımdan sonra onun ayılmasını gözləyirdilər. Elmir özünə gələndə üç-dörd litr ilıq su ilə mədəsini yuyub təmizlədilər. O, həkimin təyin etdiyi dərman preparatlarını qəbul edib yenidən yuxuya getdi. Cəmi bir neçə günlük müalicədən sonra xəstəxanadan çıxan kimi işlədiyi çayxanaya qayıtdı. Amma çayxana sahibi yeni işçi qəbul etmişdi.

Elmirin əlindən gələn bir iş varsa, o da fəhləlik idi. O, vaxt itirmədən şəhərdəki “qul bazarı” adlanan yerlərdən birinə gəlib müştəri gözləməyə başladı. Çox keçmədi ki, xarici markalı avtomobil qarşısında dayandı. İçəridən qırx-qırx beş yaşlarında bəzli-burutlu bir kişi çıxıb üç nəfər fəhlə seçdi. Elmir də həmin o üç nəfərin içərisində idi. Kişi onları avtomobilə əyləşdirib Bakı kəndlərinin birindəki bağ evinə gətirdi.

Fəhlələr bir hektara yaxın sahəni çör-çöpdən təmizləməyib belləməli idilər. Bundan ötrü onlara üç gün vaxt verilmişdi. Elmirgil gecəni gündüzə qatıb verilən tapşırığı vaxtında yerinə yetirdilər. Ev sahibi də buna görə onlara əvvəlcədən

şərtləşdikləri qiymətdən artıq zəhmət haqqı verib yola saldı. Bu, onun çayxanada üç gün ərzində qazandıqlarından təxminən yeddi-səkkiz dəfə artıq olardı.

Elmir artıq neçə gündən bəri getmədiyi yataqxanaya qayıtmaq, yarımçıq qalmış araş şüşəsinin axırına çıxmaq istədi. İki yüz qram kolbasa, bir çörək, iki-üç dəstə də göy-göyerti alıb yataqxanaya qayıtdı. Araş şüşəsini masanın üstündə görməyəndə dünya başına fırlandı sanki. Bir qədər axtarmalı oldu. Əyilib paltar şkafinin altına baxdı. Araş şüşəsini tapıb masanın arxasına keçdi. Bu dəfə lap əməlli-başlı yeyib içib dərin yuxuya keçdi. Səhər tezdən vaxtında oyanıb yeni iş yerinə – “qul bazarı”na getdi. Axşama qədər gözləsə də müştəri tapa bilmədi.

Elə bil bazarı birdəfəlik bağlanmışdı Elmirin. Sonrakı beş-altı gündə də bir qəpiyin yiyəsi olmadı. Gözlərini yumub qazandıqlarını havaya sovururdu deyə, pulu da tükənmək üzrə idi. Üzünə üz qaralığı çəkib kəndə qayıtmaq istədi. Əvvəlcə şəhərə işləməyə gələrkən, atasının verdiyi öyüd-nəsihət yadına düşdü. Necə deyərlər, “mindiyi eşşəkdən düşməyə” utansa da, sonradan nə fikirləşdisə verdiyi qərarı qətiləşdirdi.

Onsuz da kəndə qayıtmaq üçün pulu güclə çatırdı. Nə qədər ki, cibindəki yol pulunu xərcləyib qurtarmamışdı, avtovağzalə gəlib avtobusa oturdu...

Elmirin gəlişinə hamıdan çox atası sevinmişdi. Oğlunun təkidilə ilə onu şəhərə iş arxasınca yola salanda bir ata kimi doğru yol göstərmiş, şərt də qoymuşdu. – Bax, budur, sənə tapşırıram, avara uşaqlara qoşulma, heç kəslə işin olmasın, dilinə içki dəyməsin, xəbərin olsun ki, içki evin xeyir-bərəkətin göyə çəkir, - demişdi. Bir sözlə, yaxşıca tərbiyə verib yola salmışdı. Elmir də şəhərə gəlmək üçün onun dediklərinə əməl edəcəyinə söz vermiş, atası da buna sevinmişdi. İndi kişi fikirləşirdi ki, yəqin oğlu iki-üç günlüyə icazə alıb və tezliklə işinin arxasınca şəhərə qayıdacaqdı. Amma Elmirin cibində, necə deyərlər, “siçovul oynadığını” bilmirdi. Üç gündən sonra oğlunun şəhərə qayıtmadığını görən, üstəlik, onun bu müddətdə əsəbi görkəmdə olduğu nəzərindən yayınmayan atanı maraqlı götürdü. Nahar vaxtlarının birində söhbəti fırladılıb ehtiyatla soruşdu:

– Oğlum, şəhərdə işlərin nə yerdədir, nə əcəb bu qədər müddətə icazə veriblər, bəlkə bir müşkülün var?

Atasının indilə dedikləri onsuz da neçə gündür

ki, ürəyindən qara qanlar axan Elmiri hövsələdən çıxarmışdı. Yaydı dartılmış oxa bənzəyirdi. Himə bənd idi ki, kamandan çıxıb atası Qara kişinin alnından dəysin. Yumruğunu masaya döyəcəliyib üzünü ona tərəf tutaraq bağırdı:

– İndi deyirsən ki, bu xarabaya gəlməyək? Yerini dar eləyirəmsə, cəhənnəm olub çıxıb gedərəm. İşdən isə lap əcəb eləyib özüm çıxmışam. Yəni sənin təqaüdündən mənə çatmır ki? Aldığını görənə aparacaqsan?

Doğma oğlundan bu sözləri eşitməsi, dünyanın hər üzünü görmüş Qara kişini narahat eləsə də təəccüblənmədi. Elmirin kobud cavabı ona cavan vaxtlarını xatırlatmışdı. O da atasına qarşı eynən bu cür kobudluq edərdi.

Aprel 2014

Sonrakı peşmançılıq

Ağaverdi ilə Cəmilə altı ildən çox idi ki, evlənmişdilər. Bu altı ildə gəzmədikləri yer, müraciət etmədikləri həkim qalmamışdı. Yaxın-uzaq ölkələrdə olmuş, adlı-sanlı həkimlərin müayinəsindən keçmiş, müalicə almışdılar. Neçə il imkansızlara, əl-ayaqsızlara sədəqə paylamış, ağır övliyalara nəzir-niyaz demişdilər. Amma övladları olmurdu ki, olmurdu. Onlar üçün fərqi yox idi, oğlan, ya qız olsun. Ailənin gecə-gündüz dua etdikləri Allahdan tək istəyi o idi ki, evlərindən körpə səsi gəlsin, həvəslə böyüdüb boya-başa çatdırsınlar, nəsil-nəcabətlərini davam etdirdirsinlər. Nəhayət yeddi ildən sonra Allah-Taala onlara övlad nəsim elədi.

Ağaverdi halal və ailəcanlı adam idi. Arvadından bu xoş xəbəri eşidən kimi sevincindən atılıb düşdü, dörd-beş il qabaq halal zəhmətlə tikdirdiyi evin geniş otaqlarında özünə yer tapmadı. Təkcə uçmağa qanadı yox idi kişinin. Vaxt tamam olana qədər Cəmilənin yan-yörəsindən əl çəkmir, böyür-başına fırfıra kimi fırlanırdı. Elə ki,

vaxt yetişdi, arvadını doğum evinə aparıb, adlı-sanlı həkimlərdən biri ilə danışdı. Bəri başdan xəstəxana xadimələrindən, təmizliyə baxan işçilərdən, tibb bacılarından tutmuş həkimə qədər hamının “şirinliyini” payladı. Yeddi ildən sonra övlad tapan Ağaverdi üçün fərq eləməsə də, doğulacaq körpənin oğlan uşağı olması onu ikiqat sevindirmişdi. Bunu ona doğum evinə gəlməzdən bir neçə həftə öncə yoxlamadan keçən Cəmilə demişdi.

Gələcək planının baş tutması üçün zəmin hazırlamaqdan ötrü qadın öz ərinə aldatmışdı. Onun qız uşağı dünyaya gətirəcəyini, yoxlamadan keçməyə birlikdə gəldiyi rəfiqəsi Tamaradan başqa kimsə bilmirdi. Məhəllədə hamıya xəbər çatmışdı ki, bəs, Cəmilə oğlan uşağına hamilədir. Xəbər dolaşa-dolaşa gəlib Tamaraya çatanda təəccüblənmiş və cəld rəfiqəsinin yanına qaçmışdı. Cəmilə də ürək qızdırdığı Tamaraya hər şeyi etiraf elədi. – Bura bax, qadası, yəqin mənə başa düşərsən, açığınyı deyim ki, tibb bacısı ilə danışmışam, imkan olsa dünyaya gələcək qızımı oğlan uşağı ilə dəyişəcək, - dedi. Rəfiqəsi də onu məzəmmət elədi. Qayıdıb dedi ki, ay qız, başına at təpməyib ki, bu nə hərəkətdir, yeddi ildən sonra

Allah sənə övlad bəxş eləyib, gəl bu işə haram qatma.

Cəmilə sanki heç nə eşitmirdi, rəfiqəsinin dediklərini qulağının birindən alıb o birisinə ötürür, ordan da havaya buraxırdı. Kor tutduğundan yapışdığı kimi, ağılna yerləşdirmişdi ki, ya qismət, bundan sonra bir də övladı ola, ya olmaya, yaxşısı budur, fürsət düşmüşkən məsələni birdəfəlik həll etsin. Tamara isə son dəfə uzun-uzadı öyüd-nəsihət verib, təhər-töhmət eləsə də, xeyri olmadı. – Bax, budur, sənə deyirəm, özün bilərsən, amma axırda peşman olacaqsan, - deyib rəfiqəsindən ayrılmışdı...

Körpənin dünyaya gəlməsindən bir həftə vaxt ötmüşdü. Cəmilə evə buraxılacaqdı. O, tibb bacısı və xadimələrdən birinin müşayiəti ilə doğum evinin qarşısında gözləyən Ağaverdinin gətirdiyi taksiyə əyləşib körpəni bağrına basdı. Ağaverdi də cibindən bir “palazqulaq” 50-lik, bir də 20 manatlıq əskinas çıxarıb birincisini tibb bacısına, ikincisini də təmizlik işlərinə baxan xadiməyə uzatdı. Evə ayaq basanda körpəni arvadından alıb qucağına götürdü. Bir xeyli sifətinə baxdı. Nə hiss elədisə qəflətən hönkürdü. Arvadının ondan xəbərsiz dəyişdirdiyi körpə

ölmüşdü. Cəmilə də ərinə qoşulub fəryad qopardı. Tamaranın vaxtilə ona dediyi, “ay qız, başına at təpməyib ki, bu nə hərəkətdir, yeddi ildən sonra Allah sənə övlad bəxş eləyib, gəl bu işə haram qatma” sözləri qulaqlarında cingildədi.

May 2014

Yetimin qisası

Zamiq hələ iki yaşında ikən avtomobil qəzasında atasını itirmiş, bir il sonra anası Gülyaz dünyasını dəyişmişdi. Kimsəsiz qalan uşağın xala və dayı sarıdan da bəxti gətirməmişdi. Gülyaz ailənin tək övladı idi. Ata tərəfi isə nəsillicə kasıb həyat yaşayırdı.

Zavallı uşağı himayəsinə götürüb böyütmək istəyən çox olsa da, əksəriyyətin buna imkanı çatmırdı. Məsləhət-məşvərdədən sonra həmin o əksəriyyət ümidini Zamiqin böyük əmisi Fərmana bağlamış, hamının nəzərləri ona yönəlmişdi. Çünki o biri doğmalara, qohum-qardaşa baxanda dolanışiq sarıdan bir az fərqlənirdi. Necə deyərlər, onların yanında “toya getməli” idi. Amma sözlə ifadə etməsə də, Fərman əvvəlcə narazı olduğunu hərəkətləri ilə onlara qandıra bildi. Bu vaxt elə bil hamının üstünə su ələndi. Baxışları ilə Fərmanı məzəmmət elədilər, gözləri ilə yeyib tökdülər kişini. O da sanki bu qəzəbli baxışlardan qorunmaq üçün kənara çəkilib xəyala getdi. Sonradan nə fikirləşdisə qohum-əqrəbanın yanına qayıtdı. Bir az əvvəlki Fərmandan əsər qal-

mamışdı, gözləri gülürdü. Qaranquşlar baharın gəlişini müjdələdikləri kimi, o da tamamilə başqa ovqatda təkrar gəlişi ilə hər kəsi sevindirdi. Üzünü onlara tutub dedi:

- Əlbəttə, bir az əvvəl baş verənlər anlaşılmazlıq idi. Deyəsən, bir-birimizi yaxşı başa düşməmişik. Biz qardaşımızın yadigarını hi-mayəmizə götürüb saxlamağa borcluyuq. Şəxsən mən buna hazıram.

Fərmandan bu sözləri eşidən qardaşların üstündən sanki ağır yük götürüldü. Birlikdə bacıları Səbinənin evinə yollandılar. Bu həmin Səbinə idi ki, Gülyaz rəhmətə gedəndən sonra müvəqqəti baxmaq üçün uşağı cəmi üç-dörd ay əvvəl evləndiyi ər evinə aparmışdı. Uşağın bibisi əvvəl onu heç kəsə vermək istəməsə də, qardaşlar əl çəkmədilər. – Ay qız, düzdü, Valeh yaxşı adamdı, amma ərin olsa da, bizdən bir-iki köynək uzaqdır, belə, xətrinə dəyməsin, yad oğludur, bir də ki ayıbdır, el-oba bizi qınayar, - dedilər. Səbinə də istehza ilə cavab verdi. - Əlbəttə, Valeh çox gözəl insandır, bilirəm ki, uşağa bizdən də yaxşı baxacaq, - dedi. Və bir az təhər-töhmət, tənə-filan, bir az da dil-ağız elədi. Amma yenə qardaşının beyninə batmadı ki, batmadı. – Zəmiqi mən

aparmalıyam, - deyib durdu. Söz verdi ki, onu öz uşaqlarından ayırmayacaq.

Fərman uzun çək-çevirdən sonra uşağı alıb evə gətirdi. Söz verdiyi kimi, yaxşı baxdı. İnsafən arvadı Şəkər də Zamiqə öz övladı kimi yanaşırdı. Amma uşağın məktəb yaşı çatanda elə bil Fərmanın beyninin qurdu tərpendi. Dərstdən çıxanda gəzinti adı ilə onu hər gün götürüb evdən çıxar, bir yerdə daldalanıb təzə paltarlarını dəyişər, əvəzində tamamilə nimdaşlaşmış, cırılıb sökülmüş paltar geyindirər, yarı xoş, yarı könülsüz şəhərin küçələrində diləndirər, özü də kənardan müşahidə edərdi. Zavallı uşaq hərəkətləri ilə etirazını bildirəndə, ona hədə-qorxu gələr, “bax, kiməsə desən, özünü ölmüş bil”, deyərdi. Zamiq də qorxusundan başını aşağı salıb “işini” görər, dilənib-dolanmaqla əldə etdiyi pulların hamısını əmisinə təhvil verərdi. Bundan kimsənin xəbəri də olmazdı...

Aylar, illər ötdükcə arıq, çəlimsiz Fərmanın qarnı un yemiş ulaq kimi şişir, ailəsindən xəbərsiz ailə büdcəsi də artırdı. Artdıqca da necə deyərlər, gözləri yer görmür, hədəqəsindən çıxırdı. Uşaq vaxtı qonşunun ona verdiyi sınıq-salxaq velosipeddən başqa minik adında heç nə gör-

məyən Fərman indi bir az köhnə də olsa, normal görünüşlü inomarka avtomobil almışdı. Yaşına görə səkkizinci sinfə getməli olan, artıq belə həyat tərzinə öyrəşən Zamiq isə səhər tezdən təkbaşına evdən çıxar, yığdığı pulları axşamlar yenə də əmisinə verər, növbəti gün yenidən dilənməyə yollanardı.

Bir dəfə dilənərkən Zamiq tükürpədicisi səs eşitdi. O da hamının getdiyi tərəfə qaçdı. Fərmanın yüksək sürətlə idarə etdiyi avtomobil “KAMAZ” markalı maşının arxasına çırpılmış, ailə üzvləri həlak olmuş, özü isə ağır bədən xəsarəti ilə xəstəxanaya çatdırılmışdı. Hadisədən sonra bibisi Səbinənin evində qalan Zamiq özəl şirkətlərin birində işə düzəlsə də, ayağının biri dizindən yuxarı amputasiya olunan Fərman dilənməyə başlamışdı.

May 2014

İsfəndiyarın kitab əhvalatı

82 yaşlı İsfəndiyar kişi ömrü boyu dəmir yolda fəhlə işləmişdi. Yaşının və işinin çox hissəsi də keçmiş sovet hökumətinin, yəni SSRİ-inin vaxtına düşmüşdü. Fəhlə olsa da, hələ gənc yaşlarından kitab oxumağa meylli idi. Darısqal evinin bir küncündə şəxsi kitabxana da düzəltdmişdi özü üçün. Şənbə və bazar günlərindən başqa gündəlik səkkiz saatlıq ağır dəmiryol işindən, yol təmirindən sonra evə qayıdar, yorğunluğunu azacıq alıb kitab rəfini eşələyər, birini götürüb oxuyardı. Özü də çox sürətli oxumağı vardı İsfəndiyarın. Yorunuq-ərinik vaxtında orta həcmli kitabı cəmi iki günə oxuyub sona çatdırardı. Qeyri iş günlərində isə oxuduğu kitabın axırına əsasən elə həmin günü çıxardı.

İsfəndiyarın bir adəti də var idi ki, çox vaxt şənbə və bazar günlərində özünü ya parka, ya da hansısa yaşıllıq əraziyə salar, götürdüyü kitabı da elə ordaca oxuyardı. Tay-tuşlar, dost-taşılar da hərdən başına yığılıb bir-birindən maraqlı söz-

söhbətinə, məlumatlarına qulaq kəsilərdilər. Azərbaycanın tanınmış ədəbiyyat adamlarından, fantastik, detektiv nasirlərindən tutmuş, əcnəbi yazıçıların əsərlərinə qədər ən müxtəlif mövzuları mütaliə edən İsfəndiyanın tək xoşuna gəlməyən bir mövzu əxlaqsızlıq idi. Parnoqrafik ədəbiyyatdan, ümumiyyətlə mənəvi-əxlaqi dəyərlərdən kənar mövzulardan uzaq durar, belə yazarların əsərlərinə də, özlərinə də nifrət edərdi. Xüsusilə də təqaüdə çıxandan sonra həmin mövzuda yazan yazıçıların kitablarına rast gələndə çox narahat olurdu, elə bil aldığı azacıq təqaüdünü bir həftə gecikdirmişdilər, özünə yer tapa bilmirdi.

Kişinin başqa bir xasiyyəti də varıydı ki, “postmodernist” adını eşidəndə sanki bədənini qaşınma tutardı. Bu sözə qarşı elə bil allergiyası vardı İsfəndiyanın. Amma çox qocalmışdı, gözləri yaxşı görmürdü deyə, təqaüdündən ayırdığı pullarla məzmununa, mahiyyətinə baxmadan əlinə keçən kitabı alıb evə gətirərdi. Həmin o postmodernistlər də İsfəndiyanı yaxşı tanıyır, necə deyərlər, kitab ölüsü olduğunu bilirdilər. Bir də görürdün ki, parkda, ağacların kölgəsində, çəmənlərdə oturduğu yerdə, əllərində kitab, kəsdirirdilər kişinin başının üstünü. Elə bil xam oxucu tap-

mişdılar, ucuz qiymətə satıb aradan çıxırdılar. İsfəndiyar da artıq nurdan düşmüş gözlərini kitabın ora-barasına zilləyib baxar, zəhləsi getdiyi mövzuya həsr olunduğunu duyanda həm özünü yamanlayar, həm də postmodernist yazıçı-satıcını hündürmərtəbəli yağlı söyüşlərə qonaq eləyərdi.

Belə hadisələr İsfəndiyar kişinin başına çox gəlmişdi. Amma özünə söz vermişdi, daha əldə satılan kitabları almayacaq, ya da əsərin mövzusu ilə əməlli-başlı tanış olandan sonra öz qərarını verəcəkdi. Adəti üzrə bir dəfə yenə də çəmənləkdə oturmuş, ətrafına özü yaşda bir neçə ahıl kişi yığılmışdı. Gözləri qəflətən yaxınlıqdan keçən və əlində bir qalaq kitab tutan otuz-otuz beş yaşında cavan oğlana sataşdı. Bu dəfə özü birbaşa onu çağırıb sorğu-suala çəkmək istədi. Oğlan nədənsə suçlu adamlar kimi özünü eşitməzliyə vurub aradan çıxmağa çalışdı. Amma İsfəndiyar var gücü ilə qışqıraraq onu yolundan saxladı. – Mənə kitab lazımdır, - dedi. Oğlan geriye dönüb kişinin yanında oturdu. Kitabları göy otluğun üstünə töküüb izahat verdi. Dedi:

– Maraqlı kitablardır, əmican, görürəm ki, oxuyansınız, ucuz verərəm, götürün. İsfəndiyar da day dilinə and gəlmişdi deyə, gözünü yumub al-

maqdan vaz keçdi, hər şeyi yerli-yataqlı soruşmaq, kitablara yaxşı-yaxşı baxmaq istədi. Oğlana bir az da yaxınlaşdı. Deyəsən tanış gəlirdi. Lap burnunun ucuna yeriyib soruşdu:

- Kitabları neçəyə satırsan, oğul?
- Üç manata götürərsiniz, əmican.
- Hələ de görüm, içərisində bir şey var?

Yəni hansı mövzudadır?

– Mənəviyyata, əxlaqa, xalqımızın mənəvi dəyərlərinin təbliğinə həsr olunub, əmi.

– Alacağam, hamısını alacağam, - İsfəndiyar dedi. Və kitabları bir-bir açıb səbrlə vərəqlədi. Hər şey oğlanın dediklərinin əksinə idi. Kitabların hamısından əxlaqsızlıq “qoxusu” gəlirdi. İsfəndiyar kişi oğlanın qarasına deyinə-deyinə onları əlinə götürüb cırmağa başladı. Cavan oğlan isə yerə səpələnmiş nüsxələri xilas edib canını qurtarmağa çalışdı. Amma kitabları bir yerə toplayana qədər İsfəndiyar beş-altı nüsxəni yararsız hala salmışdı.

May 2014

Balabəyin yuxusu

Rayon məhkəməsinin hakimi Balabəy Vəlibəyov beş-altı gün idi ki, gecələr narahat yatırdı. Hərdən yuxudan oyanar, nədənsə ehtiyat edirmiş kimi yan-yörəsinə diqqətlə baxar, gecə paltarındaca gah mətbəxə keçib su içər, gah da eyvana çıxar, qayıdıb yenidən yatağına uzanar, bir də yuxuya keçərdi. Elə bil yatağına qarışqa doldurmuşdular. Bir saat çəkməzdi ki, Balabəy müəllim yenə də yuxudan oyanar, bir az əvvəlki hərəkətlərini təkrarlayardı. Amma bir gecədə bir neçə dəfə yuxudan ayılsa da, evdə kimsənin xəbəri olmazdı. Hətta çox ayıq yatdığına, səsə son dərəcə həssas olduğuna görə Balabəyin “ağ qaz” adlandırdığı Sara xanım da ərinin “gecə gəzintisindən” xəbər tutmazdı.

Nəyə görəsə həmişə olmasa da bəzən belə vaxtlarda arvadının oyanmasını hakimin özü də istəmirdi. Bəlli olan təkcə orası idi ki, Sara yuxudan ayılıb gecənin bir aləmində ərini oyaq görsəydi ağlına yüz fikir gələcək, əri məhkəmə proseslərində müttəhimləri sorğu-suala tutduğu kimi, o da necə deyərlər, qır-saqqız olub yapışacaqdı Balabəyin boğazından. Və beləliklə, “istin-

taq” başlayacaq, ərinin dilindən həqiqəti eşidənə qədər dil boğaza qoymayacaqdı. Axırda da, ya qismət, xoşuna gəlməyən şübhəli bir səbəb tapsa mərəkə qopacaqdı.

Balabəy müəllimin xoşuna gəlməsə də, Sara xanımın bir xasiyyəti də varıydı ki, haqqı nahaqqa verməz, haramçılığı xoşlamazdı. Həmişə ərinə tapşırırdı ki, evə haram tikə gətirməsin. Qadın bilsəydi ki, Balabəy kimsənin üzünə qondarma həbs qərarı oxuyur, həmin gün hirs-hikkəsi yerə-göyə sığmaz, ərini “ağ yuyub qara sərərdi”. Adətinə uyğun olaraq gecələr də ayıq yatardı ki, bəlkə, Balabəy müəllim aşkarda boynuna almadıqlarını gecə yuxuda sayaqalayacaq və o da eşidəcəkdi. Amma Sara xanımın yuxusuz, çox vaxt da yarıyuxulu gecələri fayda vermirdi.

Bir dəfə necə oldusa Saranın gözlədiyi gecə gəlib çıxdı. Yuxuda ikən gecənin bir aləmində Balabəyin qışqırtısı yataq otağını başına götürdü. Qadın ərinin səsinə yuxudan diksinib oyandı. Nə danışdığını aydın eşitməsə də, vahiməli yuxu gördüyünü dərhal hiss elədi. Onu silkələyib birtəhər oyatdı. Balabəy qan-tər içərisində oyanıb titrədi.

– Nə olub, ay kişi? – deyə Sara soruşdu.

Balabəy bərk qorxsada, özünü itirmədi. Ar-

vadının xasiyyətinə bələdiydi deyə, başını yenidən balışa qoydu. Özünü yuxuluğa vurub xorna çəkdi. Sara da gördü ki, kişi yuxuya gedib, daha inad eləməyib yerinə uzandı. Səhər yuxudan da bir qədər gec oyandı. Və oyanan kimi də yemək yemədən bir bəhanə ilə evdən çıxdı. Arvad da öz xasiyyətinə xilaf çıxaraq axşam heç nə soruşmadı. Amma Balabəy müəllim canını bununla qurtara bilmədi. Gecə yenə həmin vahiməli yuxu, həmin qışqırtı Saranı rahat buraxmadı. Bu dəfə otağın işığını yandırır Balabəyin üstünə düşdü:

- Dünən gecə də bir söz demədin, sənə nə olub, nə yuxu görürdün belə?

Balabəy hakim işləməmişdən qabaq uzun müddət prokurorluq orqanlarında çalışmış, neçəsini şərləyib tutdurmuş, necə deyərlər, çox adamın anasını ağlar qoymuşdu. Buna görə işdən qovulmuş, bir neçə ildən sonra hansısa yolla məhkəmədə hakim kimi işə düzəlmişdi. İndi isə əvvəl-əvvəl gördüyü yuxunu arvadına danışmaq istəmədi. Amma nə illah elədisə mümkün olmadı. Arvad Əzrayıl kimi başının üstünü kəsdirmişdi, cavab gözləyirdi. Balabəy müəllim də gördü ki, yox, bu xına o xınadan deyil, onsuz da istədiyini alacaqdı. Fikirləşdi ki, heç olmasa yuxunu danışaram, bəlkə rahat buraxar, gedib yataram.

Dedi:

- Ay arvad, elə bir şey yoxdu. Yuxuda gördüm ki, Almaniyada oxuyan oğlumuzu ömürlük həbs ediblər.

Sara xanım əsəbiləşib özündən çıxdı:

- Necə yəni bir şey yoxdu? Dilim-ağzım qurusun, uşağı tutublar, sən də arxayınca deyirsən ki, heç nə yoxdur.

Vəlibəy qəhqəhə çəkdi. Ardınca bir az ciddiləşib cavab verdi:

- Sən nə danışırısan, arvad, başına at təpməyib ki. Gördüyüm yuxudur ey, yuxu, başa düşdün?

Saranın vecinə də deyildi, dediyini deyib dururdu. Yadına nə düşdüsə qəflətən, bir az da həyəcanla soruşdu:

- Olmaya, birdən camaatın uşağına nahaqdan həbs qərarı verərsən ha, olub belə şey?

- Yox, ay arvad, nə danışırısan, axı sən özün bilirsən ki, hələ sədr kimi məhkəmə prosesi aparmamışam, - deyib başını aşağıya saldı Vəlibəyov. Hisslərini gizlətməyə çalışaraq: - Bunu nəyə görə soruşursan ki? - dedi.

- Deyirəm, birdən yenə nəfsini saxlaya bilməzsən, Allah-taalaya xoş getməz, yazıq uşaq da sənin badına gedər. Unutma ki, gördüyün yuxu

Allahın sənə xəbərdarlığıdır.

- Boş ver, ay arvad, bunlar hamısı cəhalətdir, - Balabəy bu dəfə də bərkdən güldü.

- Sən fikrləşdiyin kimi deyil, ağlını başına yığ, - arvad dedi. Və burda da söhbət bitdi. İşıqları söndürüb yatağa uzandılar...

Dalbadağ gördüyü yuxudan sonra Balabəy məhkəmə prosesində ilk dəfə idi ki, sədrlik edirdi. O, yenə də xasiyyətini dəyişməmişdi, nəfsini cilovlaya bilmirdi. Həmin Balabəy idi ki, durmuşdu. Ədalət məhkəməsinə çəkilən günahsız gənc oğlanın taleyi onun qərarından asılı idi. Gəncin son sözündən sonra Balabəy müəllim ayağa qalxıb hökm oxudu. Onun çıxardığı qərara əsasən oğlan 3 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum ediləcəkdi. Həmin gün işdən sonra evə qayıdan Balabəyin telefonuna zəng gəldi. Zəngin gəldiyi naməlum nömrə oğlu Vəlibəylə birlikdə Almaniyada ali təhsil alan tələbə yoldaşlarından birinə məxsus idi. O, Vəlibəyin ömürlük cəza maddəsi ilə ittiham olunaraq, barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçildiyini xəbər verirdi.

May 2014

Bağırısaq əməliyyatı

Qərib həkimin işləri yağ kimi gedirdi. Qəbul otağının qapısından pasiyent kəm olmazdı. Elə bil hamı bir-birinin qulağına pıçıldamışdı, yetirən dinməz-söyləməz onun qapısının ağzına toplaşar, növbə tutardı. Zarafat deyildi, bu qədər gənc olasan, cəmi il yarım ki, xəstəxanada çalışasan, özündən deyən stajlı həkimlər səhərdən axşama kimi iki-üç pasiyent qəbul edə ya etməyə, amma bu sarıdan sənəin bəxtin qartal təkəi göydə qıy vura.

Bir sözlə, Qərib həkimin bəxti gül açmışdı. Və bu da qonşu kabinetlərdəki həkimləri təəc-cübləndirərdi. Amma Qəribin vecinə də deyildi, başını aşağı salıb işini görər, özü demişkən, xalqa xidmət göstərərdi.

İnsafən, Qəribin pasiyentlərlə yaxşı rəftarı, şirin dili, özünəməxsus müayinə üsulu varıydı. Xəstələri müayinə cərpayısına uzadıb əlləri ilə ora-burasını sıxar, gah yüngül zərbələr endirər, gah da kürəyini sıxmalayıb ovuşdurar, onlar da rahatlıq tapardı. Sonra da doktor pasiyentlərini müvafiq tibbi cihazlardan keçirib resept yazar, ya da cərrahi əməliyyata ehtiyac duyulduğunu deyərdi. Xəstələr də ona inanardı deyə, əməliyyat masasına

qalxar, əl-ayağını uzadar, doktoru gözləyərdi. Çox keçməzdi ki, doktor da söküb-tökər, sonra da sökdüyü yeri səliqə ilə tikib palataya göndərərdi.

Qərəz, işlədiyi il yarımda ad çıxarmışdı Qərib həkim. Amma bəxtindən giley-güzar eləməyi də vardı. Bu da ondan irəli gəlirdi ki, son bir neçə ayda pasiyentlərdə bir az narazılıq yaranmışdı. Qayıdıb gələrdilər həkimin üstünə ki, bəs, dava-dərmanların ya faydası yoxdu, ya da çox zəifdi. Həkim də and-aman edərdi ki, təqsir onda deyil, yəqin dərmanların keyfiyyəti aşağıdır. Və dilotu yeyibmiş kimi başlayardı şipşirin sözlərdən doğrayıb tökməyə. – Hövsələiniz olsun, - deyər onları səbirli olmağa çağırırdı. Onlar da inanar, hətta bəziləri özünü qınayıb üzr istəyər, geri qayıdıb dərmanların təsirini gözləyərdi.

Amma tökdüyü pul-paranın müqabilində sağlamlığı bərpa olunmayan bəzi şuluq, ipə-sapa yatmayan pasiyentlər də varıydı ki, dərmanların keyfiyyətsizliyinə görə, həkimi necə deyərlər, divara dirəyib cərrahi əməliyyat tələb edərdilər. Belələrinin sayı getdikcə artar və cərrah bıçağına əl atmaqdan başqa doktor Qəribin yolu qalmazdı. Əslində, bu tələb həkimin ürəyincə idi. Belə vaxtlarda “donuzun könlü qamışlıqda idi, it də qovub saldı qamışlığa” atalar sözünü tez-tez xatırlayar,

mənalı-mənalı dodaqaltı gülümsəyərdi.

Beləcə, Qərib həkim hamının üzünə gül-
gülə günlərini keçirər, günün sonunda evə cibləri
dolu gedərdi. Bir dəfə bayaqkı atalar sözünü xatır-
layarkən dəhlizdə səs-küy qopdu. Tikintidə fəhlə
işləyən təxminən 35-40 yaşlarında Sədrəddin adlı
bir kişini taksi ilə birbaşa iş yerindən xəstəxanaya
gətirmişdilər. Xəstəxananın qapısından içəriyə
girər-girməz, ağ xalatlq qadınlar onu dövrəyə alıb
hərəsi bir həkim təklif eləsələr də, Sədrəddinin iş
yoldaşı Güləhməd iki ayağını bir başmağa dirədi
ki, bəs, xəstəyə Qərib həkim baxmalıdır. Qərib də
gülərüzlə xəstəni qəbul edib, şikayətini dinlədi.
Adəti üzrə dilinin şirin yerinə salıb əlamətlərini
soruşdu, ora-burasını əlləyib yoxlamadan keçirdi.
Və axırda belə nəticəyə gəldi ki, xəstənin kor
bağırsağı patrlamaq üzrədir. Sədrəddinin də bir az
ağıldan seyrəkliyi vardı. Baş da kor bağırsağı
kimi qaydasında işləmirdi. Doktordan bu sözü
əşitcək vahiməyə düşdü. Nə vaxtsa eşitmişdi ki,
kor bağırsaq zibil yeşiyi nisbətindədi. Həm də
hardansa beyninin bir küncündə ilişib qalmışdı ki,
bəs, iylənmiş kor bağırsaq reaktiv maddə kimi bir
şeydi, partlasa aləmi dağıdacaqdı.

Düzdü, aləmin dağılması Sədrəddinin
vecinə də deyildi. Qalmışdı canının hayına.

Həkimə yalvardı ki, elə bu dəqiqə bağırsağını söküb yenidən tiksin və şoqərib də patrlayıb içalatını zibilləməsin. Qəribin də könlü özü demişkən, qamışlıqdaydı. Sədrəddini təcili əməliyyat masasına qaldırdı. Bu tərəfdən də Güləhməd iş yoldaşının qohum-əqrəbasını haylayıb xəstəxananın qabağına tökmüşdü. Sədrəddinin böyük qaynı Əlimirzə eşidəndə ki, yeznəsi kor bağırsaqdan əməliyyat olunur, özünü hamıdan əvvəl xəstəxanaya çatdırdı. Səsini başına atdı, onu-bunu çiyinləyib cərrahiyyə şöbəsinə tərəf götürüldü. Qapıda dayananlara məhəl qoymayıb birbaşa əməliyyat otağına təpildi.

Artıq gec idi. Həkim bıçağı xəstənin sağ tərəfindən, qarın nahiyyəsinin aşağı hissəsinə saplamışdı. Əlimirzə bunu görçək Koroğlusayağı dəli nərə çəkib Qəribin üstünə cumdu. - Tünbətünün oğlu, bu yazığın kor bağırsağını 8 ay əvvəl öz əllərinlə kəsib atan sən deyildin? - deyib onun yeddi arxa dönənini yeddimərtəbəli söyüşdən keçirdi. Bu biabırçılığı gözləməyən Qərib həkim pərt oldu, səndələyib əlindəki bıçaqla birlikdə yerə sərildi. Yıxılarkən cərrah bıçağı onun sağ böyrəyinə saplanmış, xeyli dərinə işləmişdi.

Mart 2016

MÜNDƏRİCAT

CANPOLADIN HARAM PULLARI-----	3
ŞAHVERDİNİN AQİBƏTİ-----	9
BALAMİRZƏ VƏ BÖHTANÇI QARAKİŞİ-----	15
BİR GECƏNİN SİRRİ-----	20
KİBRİT QUTUSU-----	24
QARAXANIN FACİƏLİ ÖLÜMÜ-----	31
ƏLIQULUNUN AMANSIZ RƏQABƏTİ-----	38
ƏMİRXANIN İNAMI-----	44
NİSƏBƏYİMİN TƏNHALIĞI-----	49
YAD HAVALI QADIN-----	55
KƏRƏMƏLİNİN PAXILLIĞI-----	61
SİRLİ ƏMƏLİYYAT-----	65
ATAKİŞİNİN MÜNAFİQLİYİ-----	71
ELMİRİN KOBUDLUĞU-----	77
SONRAKI PEŞMANÇILIQ-----	82
YETİMİN QİSASI-----	86
İSFƏNDİYARIN KİTAB ƏHVALATI-----	90
BALABƏYİN YUXUSU-----	94
BAĞIRSAQ ƏMƏLİYYATI-----	99

Nəriman MAHMUD
(Mahmudov Nəriman Məhəmməd oğlu)

SİRLİ ƏMƏLİYYAT
(İbrətamiz hekayələr)

Bədii redaktor: Sabir Şirvan
Texniki redaktor: Xosrov Tofiqoğlu
Korrektoru: Mina Mənsimli
Kompüter yığımı: Fəridə
Dizayner: Turan

Yığılmağa verilib: 25.04.2016
Çapa imzalanıb: 16.05.2016
Kağız formatı: 60x84 1/16
Həcmi: 6,5 ç.v.
Tirajı: 300 nüsxə.

Qiyməti: müqavilə ilə

Kitab “**Yeni Poliqrafist**” MMC-nin
mətbəəsində hazır diopozitivlərdən çap olunmuşdur